

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) Attempt four questions from each section.
(2) Question No. 6 and 12 are compulsory.
(3) Figures to the right indicate full marks.

Section I

1. Comment on the violation of rights of vulnerable group. 12
2. What is meant by Disaster ? Explain the impact of disaster. 12
3. Explain the contribution of ancient scientist in the development of science. 12
4. Write the various obstacles in communication. 12
5. Write the meaning of education and comment on required changes in education. 12
6. Write short note on any two : 14
 - (a) Air Pollution.
 - (b) Healthy Environment.
 - (c) Vishahka Guideline 1997.
 - (d) Interview Technique.

Section II

7. Define the term consumer movement and write the necessity of consumer movement. 12
8. Explain the correlation between Technology and social development. 12
9. What is meant by Laser ? Explain various uses of laser technology. 12
10. Explain the Abraham Maslow's motivation theory. 12
11. Explain disparity of infra-structure in Rural-Urban region. 12
12. Write short note on any two : 14
 - (a) Waste Management.
 - (b) Causes of Social tensions.
 - (c) Goal Setting.
 - (d) Skills of Competative Exams.

- सूचना : (१) विभाग १ व २ मधील प्रत्येकी चार प्रश्न सोडवा.
(२) प्रश्न क्रमांक ६ व १२ आवश्यक आहे.
(३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग १

१. मागासवर्गीयांच्या मुलभूत हक्कांच्या उल्लंघनावर भाष्य करा. १२
२. आपत्ती म्हणजे काय ? आपत्तीचे विविध परिणाम विशद करा. १२
३. प्राचीन शास्त्रज्ञांचे विज्ञानाच्या विकासातील योगदान सांगा. १२
४. संप्रेषण प्रक्रियेतील विविध अडथळे सांगा. १२
५. शिक्षण म्हणजे काय ते सांगून शिक्षण प्रक्रियेतील आवश्यक बदलांवर भाष्य करा. १२
६. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा : १४
- (अ) हवा प्रदूषण (ब) निरोगी पर्यावरण
(क) विशाखा मार्गदर्शक तत्त्वे १९९७ (ड) मुलाखत तंत्र.

विभाग २

७. ग्राहक चळवळीची व्याख्या सांगून ग्राहक चळवळीची आवश्यकता विषद करा. १२
८. तंत्रज्ञान व सामाजिक विकास यातील सहसंबंध स्पष्ट करा. १२
९. लेसर तंत्रज्ञान म्हणजे काय ? लेसर तंत्रज्ञानाचे विविध उपयोग सांगा. १२
१०. अब्राहम मॅस्लो यांचा अभिप्रेरणा सिद्धांत स्पष्ट करा. १२
११. ग्रामीण व शहरी भागातील पायाभूत सुविधांमधील तफावत स्पष्ट करा. १२
१२. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा : १४
- (अ) कचरा व्यवस्थापन
(ब) सामाजिक तणाव निर्माण होण्याची कारणे
(क) ध्येय निश्चिती
(ड) स्पर्धा परीक्षा सुलभ कौशल्ये.

S. Y. B. A.

Jan

2018

Con. 519-17.

Journalism

OR-5649

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) Attempt all questions.
(2) All questions carry equal marks.

1. (a) Define Journalism. Discuss in detail the scope and nature of Journalism. 20
OR
(b) Discuss – 'Journalism – challenge of 21st century'.
2. (a) Discuss the contributions of Journalism towards India's Freedom movement. 20
OR
(b) What are the principals of ethics of Journalism ?
3. (a) Describe the functions of various newspaper departments. 20
OR
(b) Explain the characteristics of a good reporter.
4. (a) What are the creative and managerial functions of a sub-editor ? 20
OR
(b) Define feature story. Write a feature story on 'effects of Demonetization'.
5. Write short notes on any two of the following : 20
(a) Film reviews
(b) Press Councils in India
(c) News gathering
(d) Supplements of the newspapers.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. (अ) पत्रकारिता म्हणजे काय हे सांगून त्याचे स्वरूप व व्याप्ती चर्चा करा. २०
किंवा
(ब) 'पत्रकारिता - २१ व्या शतकाचे आव्हान' चर्चा करा.
२. (अ) भारतीय स्वातंत्र्य चळवळीतील पत्रकारितेची भूमिका चर्चा करा. २०
किंवा
(ब) पत्रकारितेच्या नीतीमत्तेची प्रमुख तत्त्वे कोणती आहेत ?
३. (अ) वृत्तपत्राच्या विविध विभागांची कार्ये स्पष्ट करा. २०
किंवा
(ब) चांगल्या वार्ताहराची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
४. (अ) उपसंपादकाची सृजनशीलतेला वाव असलेली आणि व्यवस्थापन विषयक कार्ये सांगा. २०
किंवा
(ब) रूपक वृत्ताची व्याख्या लिहा. 'नोटा बंदीचे परिणाम' या विषयावर रूपक वृत्त लिहा ?
५. कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा : २०
(अ) चित्रपट परीक्षणे
(ब) भारतीय वृत्तपत्र मंडळ
(क) वृत्तसंकलन
(ड) वर्तमान पत्राच्या पुरवण्या.

Con. 517-17.

Business Communication

OR-5072

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) All questions are compulsory.
(2) Figures to the right indicate full marks.

1. a. Fill in the blanks :- 6
- (i) The word 'communication' is derived from the _____ language.
(Latin, Roman, Greek)
- (ii) _____ is very similar to giving advice.
(Interview, Counseling, Presentation)
- (iii) Feedback in communication process is also known as _____.
(Response, Speech, Medium)
- b. Correct the following sentence :- 6
- (i) That was the reason why he come late.
- (ii) People who eat to much die early.
- (iii) He is slow to forgiven.
2. Write short notes on any four of the following :- 20
- (a) Business Communication (d) Verbal Communication
- (b) Grapevine (e) Cellular Phones
- (c) Group Discussion (f) Agenda.
3. (a) What is Communication ? Explain the cycle of communication. 10
- OR
- (b) What is Meeting ? Discuss the different types of Meeting.
4. Write a letter of application with bio-data for the post of a Marketing Manager for Snowball Cell Phone Manufacturers, Mumbai. 10
5. Draft any four letters of the following :- 24
- (a) Draft a sales letter for newly launched Aircall Network Service.
- (b) Your college wishes to establish a new Computer Lab in your college. Write a letter of inquiry to Lenovo Computers, Mumbai asking required items with price list.
- (c) You had purchased a Cell Phone which is not functioning properly. Draft a complaint letter to cell phone manufacturers.
- (d) Your builder is making delay in giving you a possession of your shop. Draft a Consumer Grievance Letter to the State Consumer Grievance Redressal Cell, Mumbai complaining against a builder.
- (e) Draft a letter under RTI Act to the Information Officer, Road Development Authority, Maharashtra asking information about the construction of road in your locality.
- (f) Write a resignation letter to your employer resigning from the post of Marketing Manager.

[TURN OVER

6. (a) Write a short paragraph on any one of the following :- 6
(i) Indian Elections Today
(ii) My First Interview.
- (b) Draft a notice and agenda for Annual General Meeting of a housing society where you 8
live. Also draft any two resolutions based on the agenda.
7. Draft a report on any one of the following :- 10
(a) Bad condition of water supply in your locality
(b) Establishing a new Co-operative Book Shop in your college.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. (अ) रिकाम्या जागा भरा :- ६
(१) कम्यूनिकेशन हा शब्द ----- भाषेपासून घेतला आहे. (लॅटीन, रोमन, ग्रीक)
(२) ----- हे सल्ला देण्यासारखेच आहे. (मुलाखत, समुपदेशन, सादरीकरण)
(३) संप्रेषण प्रक्रियेमधील प्रतिक्रियेला ----- म्हणूनही ओळखले जाते.
(रिस्पॉन्स, भाषण, माध्यम)
- (ब) पुढील वाक्ये अचूक लिहा :- ६
(१) That was the reason why he come late.
(२) People who eat to much die early.
(३) He is slow to forgiven.

२. खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा :- २०
(अ) व्यवसायिक संप्रेषण
(ब) ग्रेपवाईन
(क) समूह चर्चा
(ड) शाब्दिक संप्रेषण
(इ) भ्रमणध्वनी
(फ) अर्जेडा.

३. (अ) संप्रेषण म्हणजे काय ते सांगून संप्रेषण प्रक्रिया स्पष्ट करा. १०
किंवा
(ब) सभा म्हणजे काय ? सभेचे विविध प्रकार लिहा.
४. स्नोबॉल मोबाईल मॅन्यूफॅक्चरर्स मुंबई यांना मार्केटिंग मॅनेजर यापदासाठी नोकरी अर्ज लिहा. सोबत बायोडाटा द्या. १०
५. खालीलपैकी कोणतीही चार पत्र लिहा :- २४
(अ) नविन एअरकॉल नेटवर्क सर्विससाठी विक्रीपत्र लिहा.
(ब) तुमच्या महाविद्यालयात नविन संगणक कक्ष उभारायचे आहे. लिनोवो कम्प्यूटर्स मुंबई यांना आवश्यक वस्तूच्या किंमतीसाठी एक चौकशी पत्र लिहा.
(क) तुम्ही एक मोबाईल फोन विकत घेतला होता जो व्यवस्थित कार्यरत नाही. मोबाईल उत्पादकास तक्रार पत्र लिहा.
(ड) तुमचा बिल्डर तुम्हाला तुम्ही नोंदविलेला शॉपचा मालकीहक्क देण्यास विलंब करीत आहे. यासंदर्भात राज्य ग्राहक तक्रार निवारण कक्ष, मुंबई यांना तसे ग्राहक तक्रारपत्र लिहून कळवा.
(इ) माहिती अधिकार कायद्या अंतर्गत मा. माहिती अधिकारी, रस्ते विकास महामंडळ, महाराष्ट्र यांजकडून तुमच्या भागामध्ये चालू असलेल्या रस्त्यांच्या कामाविषयी माहिती मिळविण्यासाठी अर्ज लिहा.
(फ) तुमच्या कंपनीतील विपणन व्यवस्थापक यापदाची नोकरी तुम्ही सोडत आहात या आशयाचे राजीनामा पत्र लिहा.
६. (अ) पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर आधारित परिच्छेद लिहा :- ६
(१) आजच्या भारतीय निवडणूका
(२) माझी पहिली मुलाखत.
(ब) तुम्ही राहत असलेल्या सहकारी गृहनिर्माण संस्थेच्या वार्षिक सर्वसाधारण सभेची नोटीस व अर्जेडा तयार करून त्यानुसार कोणतेही दोन ठराव लिहा. ८
७. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर अहवाल लिहा :- १०
(अ) तुमच्या भागातील निकृष्ट पाणी पुरवठा
(ब) तुमच्या महाविद्यालयातील नविन सहकारी ग्रंथ भांडार उभारणी.

- N.B. :** (1) All questions are compulsory.
(2) Answers of both the sections should be written in the same answer-book.
(3) Figures to the right indicate full marks.

Section I

1. Explain the following terms (any five) :— 10
- Integrated Marketing Communication (IMC).
 - Product Life Cycle.
 - Consumer Behaviour.
 - Industrial Advertising.
 - Print Advertising.
 - Corporate Image Advertising.
 - Target Audience.
 - Advertising Standard Council of India.
 - Consumer Protection Act, 1986.
 - Social Advertising.
2. Answer the following questions (any three) :— 30
- What are active participants in advertising ?
 - Distinguish between Advertising and Publicity.
 - What is Market Segmentation ? What are its advantages ?
 - Explain impact of advertising on Production Cost and Distribution Cost.
 - Explain Ethical and Social issues in advertising.
 - Explain role of advertising in brand building.
3. Write notes on (any two) :— 10
- Challenges faced by advertisers in India in the era of globalisation.
 - Elements of IMC.
 - Factors affecting Consumer behaviour.
 - Advertising in Rural India.

Section II

4. Explain the following terms (any five) :— 10
- (a) Creative Pitch.
 - (b) Agency Accreditation.
 - (c) Clutter.
 - (d) Neon Signs.
 - (e) Window Display.
 - (f) Digital Media.
 - (g) Television Rating Points.
 - (h) Creative brief.
 - (i) Slogan.
 - (j) Copy.
5. Answer the following questions (any three) :— 30
- (a) Explain organisation structure of an advertising agency.
 - (b) Explain advantages of Radio Advertising.
 - (c) Give types of internet advertising.
 - (d) Explain factors affecting advertising budget.
 - (e) Give positioning strategies.
 - (f) Explain functions of illustration.
6. Write short notes (any two) :— 10
- (a) Types of advertising agencies.
 - (b) Career options in advertising field.
 - (c) Steps in Media Buying.
 - (d) Post testing methods of testing advertising effectiveness.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
(२) दोन्ही विभागांची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहावीत.
(३) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
(४) मूळ इंग्रजी प्रश्न प्रमाण मानावेत.

विभाग १

१. खालील संज्ञा थोडक्यात स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :--

१०

- (अ) एकात्मिक विपणन संज्ञापन(IMC)
(ब) वस्तू जीवन चक्र.
(क) ग्राहक वर्तन.
(ड) औद्योगिक जाहिरात.
(इ) छापील जाहिरात.
(फ) प्रमंडळ प्रतिमा जाहिरात.
(ज) लक्ष्य ग्राहक.
(ह) भारतीय जाहिरात प्रमाण मंडळ.
(र) ग्राहक संरक्षण कायदा १९८६
(ल) सामाजिक जाहिरात.

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणत्याही तीन) :--

३०

- (अ) जाहिरातीचे घटक स्पष्ट करा.
(ब) जाहिरात व प्रसिद्धि यामधील फरक लिहा.
(क) विपणी विभागीकरण म्हणजे काय ? त्याचे फायदे लिहा.
(ड) जाहिरातीचा उत्पादन व वाटप खर्चावरील परिणाम लिहा.
(इ) जाहिरातीतील नैतिक व सामाजिक मुद्दे स्पष्ट करा.
(फ) जाहिरातीची मुद्रांकन उभारणीतील भूमिका स्पष्ट करा.

३. कोणत्याही दोहोवर टीपा लिहा :--

१०

- (अ) जागतिकीकरणामुळे भारतीय जाहिरातदारांसमोर असलेली आव्हाने.
(ब) एकात्मिक विपणन संज्ञापनाची (IMC) तंत्रे.
(क) ग्राहक वर्तनावर परिणाम करणारे घटक.
(ड) ग्रामीण भारतातील जाहिरात.

[TURN OVER

४. खालील संज्ञा थोडक्यात स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :--

१०

- (अ) क्रियेटिव पिच (सादरीकरण).
- (ब) जाहिरात संस्थेचे मूल्यांकन.
- (क) गोंधळ (Clutter).
- (ड) विद्युत प्रकाशित शब्द.
- (इ) काचेच्या नावदानातील जाहिरात.
- (फ) डिजीटल माध्यम.
- (ग) टेलिव्हीजन रेटिंग पॉइंट्स.
- (ह) थोडक्यात क्रियाशील.
- (र) घोषवाक्य.
- (ल) मजकूर.

५. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणत्याही तीन) :--

३०

- (अ) जाहिरात संस्थेची संघटन रचना स्पष्ट करा.
- (ब) आकाशवाणी जाहिरातीचे फायदे स्पष्ट करा.
- (क) इंटरनेट जाहिरातीचे प्रकार लिहा.
- (ड) जाहिरात अंदाजपत्रकावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
- (इ) वस्तुस्थान निश्चितीकरणाची धोरणे लिहा.
- (फ) चित्राची कार्ये स्पष्ट करा.

६. संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :--

१०

- (अ) जाहिरात संस्थेचे प्रकार.
- (ब) जाहिरात क्षेत्रातील रोजगाराच्या संधी.
- (क) माध्यम खरेदीतील टप्पे.
- (ड) जाहिरात परीक्षण पद्धतीच्या प्रसारणोत्तर चाचण्या.

Con. 512-17.

Psychology - (P-II)
Social Psychology
(3 Hours)

OR-5813

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) Attempt any five questions.
(2) All questions carry equal marks.

1. Describe various research methods used in social psychology. 20
2. Discuss various potential sources of errors in social cognition. 20
3. Write short notes on any four of the following : 20
 - (a) Social perception
 - (b) Stereotypes
 - (c) Different channels of nonverbal communication
 - (d) The Covariation model of Kelley
 - (e) Application of attribution theory
 - (f) Self serving attributions and defensive attributions.
4. (a) Discuss in detail how attitudes are changed ? 10
(b) What is cognitive dissonance and how do we manage it ? 10
5. Describe ways to counter the prejudice and its effects. 20
6. (a) Discuss the importance of the need to affiliate in interpersonal attraction. 10
(b) Write a note on close relationships. 10
7. Write short notes on any four of the following : 20
 - (a) The desire to be liked and desire to be right as basis of conformity.
 - (b) Symbolic social influence.
 - (c) Tactics based on scarcity for compliance.
 - (d) The Foot-in the Door technique to gain compliance.
 - (e) Cognitive consequences of conformity.
 - (f) Resistance to destructive obedience.
8. What are the crucial steps in determining helping and nonhelping behaviour ? 20
9. Discuss various personal and situational causes of aggression. 20
10. Write a detailed note on social loafing, perceived fairness in groups and groupthink. 20

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. सामाजिक मानसशास्त्रात वापरण्यात येणाऱ्या विविध संशोधन पद्धती वर्णन करा. २०
२. सामाजिक बोधनातील चुकांचे विविध सभांज्य स्रोतांची चर्चा करा. २०
३. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा : २०
(अ) सामाजिक संवेदन (Perception) (ब) साचेबद्धता
(क) अशाब्दिक संप्रेषणाचे विविध मार्ग (ड) केलीचा सहचरण सिद्धांत
(इ) गुणरोपण सिद्धातांचे उपयुक्तता (फ) स्वयंसेवा प्रमाद व संरक्षक गुणरोपण.
४. (अ) अभिवृत्ती कशा बदलता येतात याची सविस्तर चर्चा करा. १०
(ब) बोधनात्मक विरोधाभास म्हणजे काय ? आपण त्याचे कसे व्यवस्थापन करतो ? १०
५. पूर्वग्रह व त्यांचे परिणाम याना प्रतिकार करण्याचे मार्ग वर्णन करा. २०
६. (अ) आंतरव्यक्ती आकर्षणातील संलग्नतेच्या गरजेच्या महत्त्वाची चर्चा करा. १०
(ब) घनिष्ठ नातेसंबंधावर टिपा लिहा. १०
७. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा : २०
(अ) आपण दुसऱ्यांना आवडणे व बरोबर असणे, हा एक अनुसारितेचा पाया.
(ब) प्रतिकात्मक सामाजिक प्रभाव.
(क) दुर्मिळतेवर आधारित अनुपालन तंत्रे.
(ड) दारामधील पाऊल अनुपालन साधण्याचे तंत्र
(इ) अनुसारितेचे बोधात्मक परिणाम.
(फ) विघातक आज्ञापालनास प्रतिकार.
८. मदत करणे व न करणे हे वर्तन ठरविण्यातील महत्त्वाचे टप्पे कोणते ? २०
९. आक्रमकतेतील विविध व्यक्तिगत व परिस्थितीजन्य कारणांची चर्चा करा. २०
१०. सामाजिक आळस, गटांमध्ये आकलन केलेला वाजवीपणा, एकगट विचार यावर सविस्तर टिपा लिहा. २०

Jan
2018

S.Y.B.A.

Con. 516-17.

Psychology - (Paper - III)
(3 Hours)

OR-5875

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Attempt any five questions.
(2) All questions carry equal marks.

1. Discuss the various research methods used by developmental psychologist. 20
2. (a) Explain prenatal stages of development. 10
(b) Write a detailed note on problems associated with pregnancy. 10
3. Explain physical growth and motor development during infancy. 20
4. Explain the information processing approach to cognitive development in infancy. 20
5. Write short notes on any four :— 20
 - (a) Temperament in infancy.
 - (b) Reciprocal socialisation during infancy.
 - (c) Culture and attachment styles during infancy.
 - (d) Attachment styles during infancy.
 - (e) Erik Erikson's view of psychosocial development during infancy.
 - (f) John Bowlby's Attachment theory.
6. (a) Explain brain growth and motor development during preschool years. 10
(b) Explain types of play and parenting styles during preschool years. 10
7. Discuss information processing approach and Vygotsky's approach to cognitive development towards cognitive development during preschool years. 20
8. Write short notes on any four :— 20
 - (a) Obesity during middle childhood.
 - (b) Health during middle childhood.
 - (c) Accidents and Safety in Cyberspace during middle childhood.
 - (d) Visual and auditory impairment during middle childhood.
 - (e) Schooling during middle childhood.
 - (f) Present day approaches to measuring IQ.
9. Explain how relationships and friendships are formed during middle childhood. 20
10. Describe the process of identity formation during adolescence. 20

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. वैकासिक मानसशास्त्रज्ञानाद्वारे वापरण्यात येणाऱ्या विविध संशोधन पद्धतींची चर्चा करा. २०
२. (अ) जन्मपूर्व विकासाचे टप्पे स्पष्ट करा. १०
(ब) गर्भधारणेसोबत संबंधित असणाऱ्या विविध समस्यांवर सविस्तर टीप लिहा. १०
३. अर्भकावस्थेतील (infancy) शारीरिक वाढ व कारक विकास स्पष्ट करा. २०
४. अर्भकावस्थेतील (infancy) बोधन विकासाबाबत माहिती प्रक्रिया दृष्टीकोन स्पष्ट करा. २०
५. टिपा द्या (कोणत्याही चार) :-- २०
 - (अ) अर्भकावस्थेतील स्वभावधर्म
 - (ब) अर्भकावस्थेतील परस्परपुरक सामाजिकीकरण
 - (क) अर्भकावस्थेतील जिव्हाळाशैली व संस्कृती
 - (ड) अर्भकावस्थेतील जिव्हाळाशैली
 - (इ) अर्भकावस्थेतील एरिक एरिकसनचा मनोसामाजिक विकासाचा सिद्धान्त
 - (फ) जॉन बॉलबीचा जिव्हाळा सिद्धान्त.
६. (अ) पूर्वशाळाकाळातील मेंदूची वाढ व कारक विकास स्पष्ट करा. १०
(ब) पूर्वशाळाकाळातील खेळाचे प्रकार व पालकत्व पद्धती स्पष्ट करा. १०
७. पूर्वशाळाकाळातील बोधन विकासाबाबत माहिती प्रक्रिया दृष्टीकोन व योगोट्स्कीच्या दृष्टीकोनांची चर्चा करा. २०
८. टिपा द्या (कोणत्याही चार) :-- २०
 - (अ) मध्यबाल्यावस्थेतील लठ्ठपणा.
 - (ब) मध्यबाल्यावस्थेतील आरोग्य.
 - (क) मध्यबाल्यावस्थेतील अपघात व सायबरजगतातील सुरक्षितता.
 - (ड) मध्यबाल्यावस्थेतील दृष्टीदोष श्रवणदोष.
 - (इ) मध्यबाल्यावस्थेतील शालेय शिक्षण.
 - (फ) बुद्धिगुणांक मापनाचे सध्याचे दृष्टीकोन.
९. मध्यबाल्यावस्थेत नातेसंबंध व मैत्री कशी निर्माण होते ते स्पष्ट करा. २०
१०. कुमारवस्थेतील स्वओळख निर्मितीच्या प्रक्रियेचे वर्णन करा. २०

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) From **Section I**, Attempt any **two** questions from Question Nos. 1 to 4 and Question No. 5 is **compulsory**.
(2) From **Section II**, Attempt any **two** questions from Question Nos. 6 to 9 and Question No. 10 is **compulsory**.
(3) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

Section I

1. Explain Aristotle's concept of family and the status of Women. 16
2. What is Sarvodaya ? Explain the relevance of Sarvodaya in today's time. 16
3. What is Pacifism ? Explain its types and strategies. 16
4. State the views of Russell on family and marriage. 16
5. Write notes on any **two** of the following :— 18
 - (a) Mill's views on Status of Women.
 - (b) Sarvodaya - Vinoba Bhave.
 - (c) Just War theory.
 - (d) Live in Relationship.

Section II

6. What is Social Contract theory ? Explain Lock's Social Contract theory. 16
7. Explain the concept of class conflict. Critically evaluate Karl Marx's Dialectical Materialism. 16
8. Explain Dr. Ambedkar's theory of social justice. 16
9. Explain the concept of Liberty and state the views of Dworkin on Liberty. 16
10. Write notes on any **two** of the following :— 18
 - (a) Thomas Hobbe's Social Contract theory.
 - (b) Features of Democracy.
 - (c) John Rawl's doctrine of justice.
 - (d) Martin Luther Kings views on Disobedience.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) विभाग १ मधील प्रश्न क्रमांक १ ते ४ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक ५ सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (२) विभाग २ मधील प्रश्न क्रमांक ६ ते ९ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक १० सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (४) आवश्यक वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

विभाग १

१. ऑरिस्टॉटलची कुटुंब आणि स्त्रियांच्या दर्जाविषयीची संकल्पना स्पष्ट करा. १६
२. सर्वोदय म्हणजे काय ? सर्वोदयाचे आजच्या काळातील महत्त्व स्पष्ट करा. १६
३. शांततावाद म्हणजे काय ? त्याचे प्रकार व डावपेच स्पष्ट करा. १६
४. कुटुंब आणि विवाह याविषयीचे रसेलचे विचार स्पष्ट करा. १६
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :-- १८
- (अ) स्त्रियांच्या दर्जाविषयीचे मिल्लेचे विचार.
- (ब) सर्वोदय - विनोबा भावे.
- (क) न्याय युद्धाचा सिद्धांत.
- (ड) नाते संबंधाने रहाणे.

विभाग २

६. सामाजिक कराराचा सिद्धांत काय आहे ? लॉकचा सामाजिक कराराचा सिद्धांत स्पष्ट करा. १६
७. वर्ग संघर्षाची संकल्पना स्पष्ट करा, आणि मार्क्सच्या द्वंद्वत्मक भौतिकवादाचे परीक्षण करा. १६
८. डॉ. आंबेडकरांचा सामाजिक न्यायाचा सिद्धांत स्पष्ट करा. १६
९. स्वातंत्र्याची संकल्पना स्पष्ट करा. डार्कीनची स्वातंत्र्याची संकल्पना विशद करा. १६
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :-- १८
- (अ) थॉमस हॉब्जचा सामाजिक कराराचा सिद्धांत.
- (ब) लोकशाहीची वैशिष्ट्ये.
- (क) जॉन रॉल्सचा न्यायाचा सिद्धांत.
- (ड) मार्टीन ल्युथरचे कायदेभंग विषयक विचार.

- N.B. : (1) From Section I, Attempt any two question from Question Nos. 1 to 4 and Question No. 5 is compulsory.
(2) From Section II, Attempt any two question from Question Nos. 6 to 9 and Question No. 10 is compulsory.
(3) Figures to the right indicate full marks.

Section I

1. Discuss in detail the concept of soul as expounded in the Upanishads. 16
2. Explain in detail Nishkamakarmayoga of the Bhagwad Gita. 16
3. Write in detail on anekantavada of Jainism. 16
4. Discuss Buddhist theory of momentariness. 16
5. Write short notes on any two of the following :— 18
 - (a) General features of Indian Philosophy.
 - (b) Ajiva of Jainism.
 - (c) Sautantrik school of Buddhism.
 - (d) Ethics of Charvaka.

Section II

6. What is the main problem of change ? Explain the views of Parmenides on change. 16
7. State the features of Plato's ideas. 16
8. Explain Aristotle's theory of causation. 16
9. Explain the dialectic method of Socrates. 16
10. Write short notes on any two of the following :— 18
 - (a) Anaximander.
 - (b) Aristotle's views on soul.
 - (c) St Augustine's theory of knowledge.
 - (d) Plato's tripartite theory of soul.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) विभाग १ मधील प्रश्न क्रमांक १ ते ४ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक ५ सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (२) विभाग २ मधील प्रश्न क्रमांक ६ ते ९ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक १० सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (४) आवश्यक वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

विभाग १

१. उपनिषदात विवरण केलेल्या आत्मा या संकल्पनेची चर्चा करा. १६
२. भगवद्गीतेच्या निष्कामकर्मयोगाचे सविस्तर स्पष्टीकरण द्या. १६
३. जैनांचा अनेकान्तवादाविषयी सविस्तर लिहा. १६
४. बौद्ध दर्शनातील क्षणिकवादाची चर्चा करा. १६
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :-- १८
- (अ) भारतीय दर्शनांची सर्वसाधारण वैशिष्ट्ये.
- (ब) जैनांचा 'अजीव'
- (क) बौद्ध तत्त्वज्ञानातील सौत्रांतिक पथ
- (ड) चार्वाकांचे नितिशास्त्र.

विभाग २

६. परिवर्तनाची प्रमुख समस्या कोणती आहे ? पार्मेनायडीजचे परिवर्तनाविषयीचे विचार स्पष्ट करा. १६
७. प्लेटोच्या आयडियांची वैशिष्ट्ये सांगा. १६
८. अॅरिस्टॉटलचा कारणसिद्धांत विशद करा. १६
९. सॉक्रेटिसची प्रश्नोत्तर (संभाषण) पद्धती स्पष्ट करा. १६
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :-- १८
- (अ) अॅनक्झिमॅंडर
- (ब) अॅरिस्टॉटलचा आत्मविषयक सिद्धांत
- (क) सेंट ऑगस्टिनचा ज्ञान सिद्धांत
- (ड) प्लेटोची आत्म्याची त्रिविध उपपत्ती.

S.Y.B.A.

Dec
2017

Con. 490-17. Economics - (Paper - II)

OR-5241

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) Attempt any **five** questions from **both** sections but **not more than three** questions from **each** section.
(2) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.
(3) Draw **neat** diagrams wherever **necessary**.

Section I

1. Answer any **two** of the following :— 20
(a) Distinguish between Micro & Macro economics.
(b) Describe the Circular flow of national income in Three sector economy.
(c) Explain the various concepts of National Income.
(d) What are the causes of inflation ?
2. Answer any **two** of the following :— 20
(a) Critically analyze Say's Law of Markets.
(b) Describe the different phases of Trade cycles.
(c) Explain the process of Investment Multiplier.
3. Answer any **two** of the following :— 20
(a) Explain the factors affecting Consumption function.
(b) Describe the various functions of Money.
(c) What are the components of money supply ?
4. Answer any **two** of the following :— 20
(a) Explain the determination of Effective demand in detail.
(b) Elaborate the measures to control inflation.
(c) Describe Prof. Fisher's Equation of Exchange.

Section II

5. Answer any **two** of the following :— 20
(a) Bring out the various functions of commercial banks.
(b) Elaborate the process of credit creation by commercial banks.
(c) Explain the sources of Public revenue.
(d) Explain the Quantitative instruments of credit control of Monetary policy.
6. Answer any **two** of the following :— 20
(a) Explain the developmental functions of Central Bank .
(b) Discuss the Structure of Indian Money market.
(c) Explain the relationship between Capital market and Economic development.
7. Answer any **two** of the following :— 20
(a) Describe the differences between Public and Private Finance.
(b) Explain the various types of public debt.
(c) Elaborate the concepts of Deficits in the Budget.
8. Answer any **two** of the following :— 20
(a) What are the merits & demerits of Direct taxes ?
(b) Describe the Functions of SEBI.
(c) What are the different types of public expenditure ?

20

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा. प्रत्येक विभागातून किमान तीन पेक्षा जास्त प्रश्न सोडवू नयेत.
 (२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (३) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

विभाग १

१. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-- २०
 (अ) सूक्ष्म लक्ष्मी आणि स्थूल अर्थशास्त्र यामधील फरक स्पष्ट करा.
 (ब) त्रिःक्षेत्रीय (तीन) अर्थ व्यवस्थेतील उत्पन्नाचा चक्राकार प्रवाह विशद करा.
 (क) राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या विविध संकल्पना स्पष्ट करा.
 (ड) भाववाढीची कारणे कोणती ते लिहा.
२. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-- २०
 (अ) 'से'च्या बाजार नियमाचे टीकात्मक परीक्षण करा.
 (ब) व्यापार चक्राच्या विविध अवस्थांचे वर्णन करा.
 (क) गुंतवणूक गुणकाची कार्य-प्रक्रिया स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-- २०
 (अ) उपभोग फलनावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
 (ब) मुद्रेची/पैशाची विविध कार्ये स्पष्ट करा.
 (क) पैशाच्या पुरवठ्याचे मूळ घटक कोणते ते लिहा.
४. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-- २०
 (अ) प्रभावी मागणीचे निर्धारण सविस्तर स्पष्ट लिहा.
 (ब) भाववाढ नियंत्रित करण्याचे उपाय सविस्तर लिहा.
 (क) प्रा. फिशर यांचे विनिमयाचे समीकरण स्पष्ट करा.

विभाग २

५. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-- २०
 (अ) व्यापारी बँकांची विविध कार्ये स्पष्ट करा.
 (ब) व्यापारी बँकांची पतनिर्मिती प्रक्रिया सविस्तर लिहा.
 (क) सार्वजनिक उत्पन्नाचे स्रोत स्पष्ट करा.
 (ड) मौद्रिक धोरणाच्या पतनियंत्रणाची संख्यात्मक साधने सविस्तर विशद करा.
६. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-- २०
 (अ) मध्यवर्ती बँकेची विकासात्मक कार्ये स्पष्ट करा.
 (ब) भारतीय मुद्रा बाजाराच्या रचनेची चर्चा करा.
 (क) भांडवली बाजार आणि आर्थिक विकास यामधील फरक स्पष्ट करा.
७. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-- २०
 (अ) सार्वजनिक वित्त आणि खासगी वित्त यामधील फरक स्पष्ट करा.
 (ब) सार्वजनिक कर्जाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
 (क) अंदाजपत्रकातील तुटीच्या विविध संकल्पना विशद करा.
८. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-- २०
 (अ) प्रत्यक्ष करांचे फायदे आणि तोटे कोणते ते लिहा.
 (ब) भारतीय प्रतिभूती आणि विनिमय मंडळ (सेबी)ची कार्ये स्पष्ट करा.
 (क) सार्वजनिक खर्चाचे विविध प्रकार विशद करा.

Con. 513-17.

Economics - CPQP (III)

OR-5753

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) Attempt any five questions. Choosing not more than three questions from any one section.
(2) Figures to the right indicate full marks.

Section I

1. Attempt any two of the following : 20
(a) What is the role of agriculture in Indian economy ?
(b) Analyse the impact of the New Agricultural Strategy on agricultural production and productivity in India.
(c) Describe the changes in the Industrial Policy of 1991.
(d) Explain the causes of poverty in India.
2. Attempt any two of the following : 20
(a) Explain the trends in national Income of India since 2005.
(b) Analyse the policy strategies for Employment generation in India.
(c) Discuss the Poverty Alleviation Programmes in India.
3. Attempt any two of the following : 20
(a) Explain the measures to improve agricultural productivity in India.
(b) Analyse the defects in the agricultural marketing system.
(c) Discuss the agricultural price policy of India.
4. Attempt any two of the following : 20
(a) Analyse the impact of SEZ on Indian economy.
(b) Explain the role of small scale Industries in India.
(c) Explain the causes of Industrial sickness in India.

Section II

5. Attempt any two of the following : 20
(a) Evaluate the monetary policy of the RBI.
(b) Analyse the objectives of Fiscal Policy in India.
(c) Explain the composition of exports of India.
(d) Explain the convertibility of Indian Rupee.
6. Attempt any two of the following : 20
(a) Explain the progress of commercial banks in the post reform period.
(b) Explain the components of the organized sector of the Indian Money Market.
(c) Explain the RBI measures of money supply.
7. Attempt any two of the following : 20
(a) Analyse the causes of increasing in public expenditure of India.
(b) Explain the public debt of Government of India.
(c) Explain the direction of imports of India.
8. Attempt any two of the following : 20
(a) Analyse the exchange rate policy of India.
(b) Explain India's Balance of Payments Position since the year 2000.
(c) Describe the banking sector reforms of 1998.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) एकूण पाच प्रश्न सोडवा. प्रत्येक विभागातून तीनपेक्षा जास्त प्रश्न सोडवू नयेत.
(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग १

१. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा : २०
(अ) भारतीय अर्थव्यवस्थेत शेतीची भूमिका कोणती ?
(ब) नविन शेतकी व्यूहचनेचा भारतातील शेती उत्पादन व उत्पादकतेवरील परिणाम विशद करा.
(क) १९९१ च्या औद्योगिक धोरणातील बदल विशद करा.
(ड) भारतातील दारिद्र्याची कारणे स्पष्ट करा.
२. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा : २०
(अ) २००५ पासून भारताच्या राष्ट्रीय उत्पन्नातील कल स्पष्ट करा.
(ब) भारतात रोजगार निर्मितीसाठी योजलेल्या विविध धोरणाच्या व्यूहचनेचा विशद करा.
(क) भारतातील दारिद्र्य निर्मूलनाच्या कार्यक्रमाची चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा : २०
(अ) भारतातील शेतकी उत्पादकतेत सुधारणा करण्यासाठी उपाययोजना स्पष्ट करा.
(ब) शेतकी विपणनातील दोष विशद करा.
(क) भारताच्या शेतकी किंमत धोरणाची चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा : २०
(अ) भारतीय अर्थव्यवस्थेवरील सेझच्या (SEZ) परिणाम विशद करा.
(ब) भारतातील लघु-उद्योगाची भूमिका स्पष्ट करा.
(क) भारतातील औद्योगिक आजारपणाची कारणे स्पष्ट करा.

विभाग २

५. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा : २०
(अ) भारतीय रिजर्व्ह बँकेच्या चलनविषयक धोरणाचे मूल्यांकन करा.
(ब) भारतातील वित्तीय धोरणाची उद्दिष्टे विशद करा.
(क) भारतातील निर्यातीची रचना स्पष्ट करा.
(ड) भारतीय रुपयाची परिवर्तनीयता स्पष्ट करा.

६. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा : २०
- (अ) सुधारणोत्तर काळातील व्यापारी बँकांची प्रगती स्पष्ट करा.
 - (ब) भारतीय नाणेबाजारातील संघटीत क्षेत्रातील विविध घटक स्पष्ट करा.
 - (क) पैशाच्या पुरवठ्याबाबत RBI ची मापके स्पष्ट करा.
७. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा : २०
- (अ) भारतातील वाढत्या सार्वजनिक खर्चाची कारणे विशद करा.
 - (ब) भारत सरकारचे सार्वजनिक कर्ज स्पष्ट करा.
 - (क) भारताच्या आयातीची दिशा स्पष्ट करा.
८. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा : २०
- (अ) भारताचे विनिमय दर धोरण विशद करा.
 - (ब) २००० नंतरची भारताच्या व्यवहार शेषाची स्थिती स्पष्ट करा.
 - (क) १९९८ च्या बँकींग क्षेत्र सुधारणा विशद करा.

S.Y.B.A.

Jan
2018

Con. 500-17.

History - (Paper - II)

OR-5745

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. (1) Attempt any five questions.
(2) Each question carry equal marks.

1. Explain the important causes of the Reformation.
2. Describe the factors responsible for the outbreak of the French Revolution.
3. Trace the origine and growth of Parliamentary Democracy in England.
4. Discuss the role of Lenin in the Bolshevik Revolution of 1917.
5. Comment on any two of the following :—
 - (a) Main causes of Renaissance
 - (b) Causes of Industrial Revolution
 - (c) Unification of Italy
 - (d) Causes of World War I.
6. Discuss the various reforms carried out by Kemal Pasha in Turkey.
7. Account for the rise of Fascist dictatorship in Italy.
8. Assess the three peoples principles of Dr. Sun-Yat-Sen.
9. Mention the objectives of the League of Nations and explain the causes of its failure.
10. Write short notes on any two of the following :—
 - (a) Arab Nationalism
 - (b) Dr. Ahmed Sukarno
 - (c) Nazi Dictatorship in Germany
 - (d) Doctrine of Satyagraha of Mahatma Gandhi.

25

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. धर्मसुधारणेची महत्वाची कारणे स्पष्ट करा.
२. फ्रेंच राज्यक्रांतीस जबाबदार घटकांचे वर्णन करा.
३. इंग्लंडमधील संसदीय लोकशाहीचा उदय आणि विकासाचा मागोवा घ्या.
४. १९१७ च्या बोल्शेविक क्रांतीतील लेनिनच्या भूमिकेची चर्चा करा.
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर भाष्य करा :-
 - (अ) प्रबोधनाची प्रमुख कारणे
 - (ब) औद्योगिक क्रांतीची कारणे
 - (क) इटलीचे एकीकरण
 - (ड) पहिल्या महायुद्धाची कारणे.
६. केमाल पाशाच्या तुर्कस्थानातील वेगवेगळ्या सुधारणांची चर्चा करा.
७. इटलीतील फॅसिस्ट हुकूमशाहीच्या उदयाची कारणमीमांसा करा.
८. डॉ. सन्-येत्-सेनच्या जनतेच्या तीन तत्त्वांचे मुल्यांकन करा.
९. राष्ट्रसंघाची उद्दिष्टे सांगून त्यांच्या अपयशाची कारणे स्पष्ट करा.
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :-
 - (अ) अरब राष्ट्रवाद
 - (ब) डॉ. अहमद सुकार्ना
 - (क) जर्मनीतील नाझी हुकूमशाही
 - (ड) महात्मा गांधीजीचे सत्याग्रहाचे तत्त्वज्ञान.

- N.B. : (1) Attempt any five questions.
(2) All questions carry equal marks.

1. Give an account of Literary sources of Ancient Indian History.
2. Explain the Social and Economic conditions of Indus Civilization.
3. Explain the Economic and Cultural life during the Vedic Period.
4. Describe the impact of Persian Invasion on India.
5. Comment on any two :-
 - (a) Accounts of Chinese Travellers
 - (b) Art and Architecture in Indus Civilization
 - (c) Ashram system during Vedic Period
 - (d) Teachings of Vardhaman Mahavira.
6. Discuss the causes responsible for the decline of Mauryan Empire.
7. Evaluate the career and achievement of King Kanishka.
8. Describe the role of King Chandragupta II as an Emperor.
9. Discuss the expansion of empire by Harshavardhana.
10. Write short notes on any two of the following :-
 - (a) Chandragupta Maurya
 - (b) Social life during Satvahanas Period
 - (c) Kings of Rashtrakutas
 - (d) Art and Architecture of Pallavas Period.

(सुधारित अभ्यासक्रम)

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. प्राचीन भारताच्या इतिहासाच्या अभ्यासातील वाडमयीन साधनांची माहिती द्या.

२. सिंधु संस्कृतीमधील सामाजिक व आर्थिक परिस्थिती स्पष्ट करा.

३. वैदिक काळातील आर्थिक व सांस्कृतिक जीवन स्पष्ट करा.

४. भारतावरील पर्शियन आक्रमण व त्याचे भारतावरील परिणाम स्पष्ट करा.

५. भाष्य करा (कोणतेही दोन) :-

(अ) चीनी प्रवासी वृत्तांत

(ब) सिंधु संस्कृतीमधील कला व स्थापत्य

(क) वैदिक कालीन आश्रम व्यवस्था

(ड) वर्धमान महावीरांची शिकवण.

६. मौर्य साम्राज्य नष्ट होण्यास कारणीभूत घटकांची चर्चा करा.

७. राजा कनिष्काच्या कारकीर्द व कामगिरीचे मूल्यमापन करा.

८. साम्राज्यकर्ता व शासक या नात्याने दुसरा चंद्रगुप्त याच्या कार्याचे परीक्षण करा.

९. हर्षवर्धनाने केलेल्या साम्राज्य विस्ताराची चर्चा करा.

१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :-

(अ) चंद्रगुप्त मौर्य

(ब) सातवाहनकालीन सामाजिक जीवन

(क) राष्ट्रकूट राजे

(ड) पल्लवकालीन कला व स्थापत्य.

S.Y.B.A.

Jan
2018

Sociology - CPAPER - II

Con. 502-17.

OR-5399

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. :(1) Attempt any five questions.

(2) All questions carry equal marks.

(3) Marathi medium student should compulsory see the English question paper.

1. Write an essay on G.S. Ghurye's biography and his contribution. 20
2. Write in detail about the early life and contribution of Dr. B.R. Ambedkar. 20
3. Discuss in detail about the important observations made by Andre Beteille in Sripuram. 20
4. Analyse the relationship between caste and class. 20
5. Discuss the terms social change, evolution, growth and development. 20
6. Examine in detail Rostow's theory of modernisation. 20
7. Discuss in detail the food crisis in India. 20
8. Examine the impact of development process on environment. 20
9. Discuss in detail minorities, women and dalit as excluded categories. 20
10. Write short notes (any two) :- 20
 - (a) Dialectical approach - A R Desai
 - (b) Remembered village
 - (c) Dependency theory
 - (d) Sociology from below.

[TURN OVER

(29)

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
(३) मराठीतून उत्तरे लिहिणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका अवश्य पहावी.

१. जी.एस. घुर्ये यांच्या जीवन व योगदानावर आधारीत निबंध लिहा. २०
२. डॉ. बी.आर. आंबेडकर यांच्या जीवन व योगदानावर सविस्तरपणे लिहा. २०
३. आंद्रे बितेई यांनी केलेले श्रीपुरम येथील निरीक्षण याबद्दल चर्चा करा. २०
४. जात आणि वर्ग यामधील परस्पर संबंध दर्शवा. २०
५. सामाजिक बदल, उत्क्रांती, वाढ आणि विकास ह्या व्याख्या स्पष्ट करा. २०
६. रास्टोव यांचा आधुनिकीकरण सिद्धांत यावर परीक्षण करा. २०
७. भारतातील खाद्यान्न संकटाबद्दल सविस्तरपणे विचार मांडा. २०
८. विकासाच्या प्रक्रियेचा पर्यावरणावरील पडणाऱ्या प्रभावाचे सविस्तर परीक्षण करा. २०
९. वंचित समाज म्हणून दलित, अल्पसंख्याक आणि महिला यांचे सविस्तर चर्चा करा. २०
१०. कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :- २०
 - (अ) द्वंदात्मक दृष्टीकोन - ए.आर. देसाई
 - (ब) रिमेंबर व्हिलेज
 - (क) अवलंबिता सिद्धांत
 - (ड) दुर्बल घटकांचे समाजशास्त्र.

S.Y.B.A.

J90
2018
OR-5691

Con. 506-17.

Sociology - CPQP - III

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) Attempt any five questions.
(2) All questions carry equal marks (20 marks each).

1. Discuss Meaning and definition of Health and explain it's scope and components. 20
2. Review the various concept of health systems available in India with reference Ayurveda, Homeopathy, Acupunture, Acupressure. 20
3. Highlight the impact of globalization and privatization on education. 20
4. Give definition of Education and write information of the Right to Education Bill 2006. 20
5. What is Migration ? Explain it's types and causes. 20
6. Write information about the history of Mill's situation of Girangaon, Mill land struggle, with builders and land owner. 20
7. Highlight the information about Urban Informal Sector and explain the causes and problems of hawkers and vendors in city. 20
8. Give the definition of crime and explain in detail crime and its approaches. 20
9. Explain the problems faced by women in public spaces. 20
10. Write short notes on (any two) :- 20
 - (a) Demography and Development.
 - (b) Health Insurance.
 - (c) National slum Development Programme.
 - (d) Media Ethics.

(31)

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत. (प्रत्येकी २० गुण)

(३) मराठीतून उत्तरे लिहिणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका अवश्य पहावी.

१. आरोग्याचा अर्थ व व्याख्या सांगून आरोग्याची व्याप्ती व आरोग्याचे घटक स्पष्ट करा. २०
२. भारतीय विविध आरोग्य पध्दतीतील आयुर्वेद, होमिओपॅथी, अक्युपंचर, अक्युप्रेसर या उपचार पध्दतींच्या संदर्भात आढावा द्या. २०
३. जागतिकीकरण आणि खाजगीकरणाचा शिक्षणावरील परिणामांचे परीक्षण करा. २०
४. शिक्षणाची व्याख्या सांगून शिक्षणाचा अधिकार बील २००६ याबाबत माहिती लिहा. २०
५. स्थलांतर म्हणजे काय ? स्थलांतराचे प्रकार व कारणे स्पष्ट करा. २०
६. मुंबईतील गिरण्यांचा इतिहास, गिरणगाव-परिस्थिती, गिरणीच्या जमिनीचा संघर्ष, बिल्डर्स व जमिन मालक या विषयी थोडक्यात माहिती लिहा. २०
७. शहरातील अनौपचारिक क्षेत्र याविषयीची माहिती सांगून विक्रेते आणि फेरीवाले यांच्या वाढीची कारणे आणि समस्या यावर प्रकाश टाका. २०
८. गुन्द्यांची व्याख्या सांगून गुन्हेगारी विषयीचे दृष्टीकोन स्पष्ट करा. २०
९. सार्वजनिक ठिकाणी स्त्रिया कोणकोणत्या अडचणीला तोंड देतात. विशद करा. २०
१०. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :- २०
 - (अ) लोकसंख्या आणि विकास
 - (ब) आरोग्य विमा
 - (क) राष्ट्रीय झोपडपट्टी विकास कार्यक्रम
 - (ड) प्रसारमाध्यमाची नैतिकता.

S.Y.B.A.

Jan
2018

Con. 491-17.

Political Science - (P-II)

OR-5489

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B.** (1) Attempt any **five** questions of which at least **two** must be from **each** section.
(2) Answers to **Section I** and **Section II** should be written in the **same** answer-book.
(2) **All** questions carry **equal** marks. (20 marks each)

Section I

1. Discuss the salient features of the Indian Constitution.
2. Discuss the Fundamental Rights Guaranteed by the constitution of India.
3. Discuss the powers and functions of the Prime Minister.
4. Discuss the composition and powers of the Supreme Court of India.
5. Write short notes on any **two** of the following :—
 - (a) Procedure for amendment of the constitution
 - (b) Directive Principles of the State Policy
 - (c) Composition of the Parliament
 - (d) President of India.

Section II

6. Discuss the unique features of the Indian Party System.
7. Discuss the factors promoting communalism and suggest measures to combat communalism.
8. Comment on (any one) :—
 - (a) Naxalism
 - (b) Terrorism.
9. Discuss the Social and Political Impact of Economic reforms in India.
10. Write short notes on any **two** of the following :—
 - (a) Regional Political Parties
 - (b) Caste Politics in India
 - (c) Regionalism
 - (d) Criminalisation of Politics.

- सूचना : (१) कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा. प्रत्येक विभागातील किमान दोन प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत. (२० गुण प्रत्येकी)
(३) दोन्ही विभागातील उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.

विभाग १

१. भारतीय राज्यघटनेच्या महत्त्वाच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
२. भारतीय राज्यघटनेतील मूलभूत हक्कांची चर्चा करा.
३. भारताच्या पंतप्रधानांचे अधिकार आणि कार्ये यांची चर्चा करा.
४. भारताच्या सर्वोच्च न्यायालयाची रचना आणि अधिकारांची चर्चा करा.
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा करा :-
 - (अ) घटना दुरुस्तीची प्रक्रिया
 - (ब) राज्याच्या धोरणाची मार्गदर्शक तत्वे
 - (क) संसदेची रचना
 - (ड) भारताचा राष्ट्रपती.

विभाग २

६. भारतीय पक्षपद्धतीच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
७. जमातवादाला प्रोत्साहन देणाऱ्या घटकांची चर्चा करा आणि जमातवादाला रोखण्यासाठी उपाय सांगा.
८. टिप्पणी द्या (कोणतीही एकावर) :-
 - (अ) नक्षलवाद
 - (ब) दहशतवाद.
९. भारतातील आर्थिक सुधारणांच्या सामाजिक व राजकीय परिणामांची चर्चा करा.
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :-
 - (अ) प्रादेशिक राजकीय पक्ष
 - (ब) भारतातील जातींचे राजकारण
 - (क) प्रादेशिकतावाद
 - (ड) राजकारणाचे गुन्हेगारीकरण.

S.Y.B.A.

Jan
2018

Con. 511-17.

Political Science - CP-III

OR-5670

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :(1) Attempt any five questions of which atleast two must be from each section.
(2) All questions carry equal marks. (20 Marks each)

Section I

1. Define and explain Public Administration with its nature and scope.
2. Explain the concept of New Public Management and discuss its main principles.
3. Define and explain the principle of Delegation and write its features.
4. Explain the concept of E-Governance and write the implications of E-Governance in India.
5. Write short notes on any two :—
 - (a) POSDCORB
 - (b) Privatisation Globalisation
 - (c) McGregor's Theory of 'X' & 'Y'
 - (d) Management Information System.

Section II

6. Write constitutional context of Indian Administration.
7. Explain in detail the role, function and composition of Union Public Service Commission.
8. Discuss in detail the formulation of Budget in India.
9. What are various forms and causes of corruption in India.
10. Write short note on any two :—
 - (a) British legacy of Indian Administration System
 - (b) Objectives of training
 - (c) Estimate Committee
 - (d) Lokpal

[TURN OVER

35

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) प्रत्येक विभागातून किमान दोन असे एकूण पाच प्रश्न सोडविणे.
(२) प्रत्येक प्रश्नाला समान गुण आहेत (२० गुण).

विभाग १

१. लोक प्रशासनाची व्याख्या देऊन लोकप्रशासनाचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
२. नवलोक व्यवस्थापन ही संकल्पना तिच्या प्रमुख वैशिष्ट्यांसह सखोल स्पष्ट करा.
३. प्रशासनातील अधिकार प्रदान तत्वाची वैशिष्ट्ये व्याख्येसहीत स्पष्ट करा.
४. ई-प्रशासन संकल्पना स्पष्ट करा. भारतातील ई-प्रशासनाच्या अंमलबजावणीचा आढावा घ्या.
५. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-
 - (अ) POSDCORB
 - (ब) खाजगीकरण आणि जागतिकीकरण
 - (क) मॅकग्रेगरचा सिध्दांत 'X' व 'Y' सिध्दांत
 - (ड) व्यवस्थापन माहिती प्रणाली

विभाग २

६. भारतीय प्रशासनाशी संबंधित असलेल्या भारतीय घटनेतील तरतुदींचा आढावा घ्या.
७. केंद्रीय लोकरोवा आयोगाची रचना, कार्य आणि अधिकार स्पष्ट करा.
८. भारतातील अंदाजपत्रक निर्मिती प्रक्रिया सखोल स्पष्ट करा.
९. भारतामधील भ्रष्टाचाराचे विविध स्वरूप आणि कारणे स्पष्ट करा.
१०. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-
 - (अ) भारतातील प्रशासकीय व्यवस्थेमधील ब्रिटीश वारसा
 - (ब) प्रशिक्षणाचा हेतू आणि उद्दीष्ट्ये
 - (क) अंदाज समिती
 - (ड) लोकपाल.

- N.B. : (1) All questions are compulsory.
(2) Figures to the right indicate full marks.

Section I

1. Explain the following terms (any five) :— 10
(a) Capitalization	(e) Retained earnings
(b) Capital gearing	(f) Borrowed capital
(c) Equity share	(g) Secured debentures
(d) Cumulative preference shares	(h) Venture capital
2. Answer any three of the following questions :— 30
- (a) What are the functions of Financial Management? Explain.
(b) Explain the meaning and objectives of Financial Planning.
(c) Explain the causes and remedies of over capitalization.
(d) Discuss the various factors influencing on the Capital structure.
(e) Distinguish between short term and long term financing.
(f) Explain the meaning, merits and demerits of debentures.
3. Write short notes (any two) :— 10
(a) Different types of Prospectus	(c) Ploughing back of profits
(b) Owned capital	(d) Trading on Equity.

Section II

4. Explain the following terms (any five) :— 10
(a) Fixed capital	(e) FDI
(b) Secondary market	(f) Tax saving schemes
(c) Lease financing	(g) Bombay Stock Exchange
(d) Mutual fund	(h) Merchant banking.
5. Answer any three of the following questions :— 30
- (a) Explain the factors affecting on the requirements of fixed capital.
(b) Discuss the types of Capital market.
(c) Explain the meaning and Functions of SEBI.
(d) Discuss the types of Mutual fund.
(e) Explain the need of Merchant Banking in India.
(f) What is the importance of FDI? Explain in detail.
6. Write short notes (any two) :— 10
(a) Classification of Working capital	(c) Primary market
(b) Features of fixed capital	(d) National Stock Exchange.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 (२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (३) इंग्रजीमधील प्रश्न प्रमाण मानावेत.

विभाग १

१. खालील संकल्पना स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :--

१०

(अ) भांडवलीकरण	(इ) साठवलेली मिळकत
(ब) भांडवल मिलन	(फ) कर्जाक भांडवल
(क) समभाग	(ग) सुरक्षित कर्जरोखे
(ड) संचित अग्रहकाचे भाग	(ह) साहस भांडवल.

२. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :--

३०

- (अ) वित्त व्यवस्थापनाची कार्ये कोणती आहेत ? स्पष्ट करा.
 (ब) वित्तीय नियोजनाचा अर्थ आणि उद्दिष्ट स्पष्ट करा.
 (क) आधी भांडवलीकरणाची कारणे आणि उपाय स्पष्ट करा.
 (ड) भांडवल रचनेवर परिणाम करणाऱ्या विविध घटकांची चर्चा करा.
 (इ) अल्प मुदतीचे वित्त आणि दीर्घ मुदतीचे वित्त यामधील फरक सांगा.
 (फ) कर्जरोख्याचा अर्थ, फायदे आणि तोटे स्पष्ट करा.

३. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :--

१०

(अ) माहिती पत्रकाचे विविध प्रकार	(क) नफ्याची पुर्नगुंतवणुक
(ब) मालकीचे भांडवल	(ड) समभागांवरील व्यापार.

विभाग २

४. खालील संकल्पना स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :--

१०

(अ) स्थिर भांडवल	(इ) विदेशी थेट गुंतवणुक
(ब) दुय्यम बाजार	(फ) कर बचत योजना
(क) भाडेपट्ट्यावरील वित्तपुरवठा	(ग) मुंबई भाग बाजार
(ड) म्युचुअल फंड	(ह) व्यापारी बँका.

५. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :--

३०

- (अ) स्थिर भांडवलाच्या प्रमाणावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
 (ब) भांडवल बाजाराच्या प्रकारांची चर्चा करा.
 (क) सेबीचा अर्थ आणि कार्ये स्पष्ट करा.
 (ड) म्युचुअल फंडाच्या प्रकारांची चर्चा करा.
 (इ) भारतामधील व्यापारी बँकांची गरज स्पष्ट करा.
 (फ) विदेशी थेट गुंतवणुकीचे महत्त्व काय आहे ? सविस्तर स्पष्ट करा.

६. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :--

१०

(अ) खेळत्या भांडवलाचे वर्गीकरण	(क) प्राथमिक बाजार
(ब) स्थिर भांडवलाची वैशिष्ट्ये	(ड) राष्ट्रीय भाग बाजार.

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) All questions are compulsory.
(2) Figures to the right indicate full marks.

Section I

1. Explain the following term (Any five) :— 10
(a) Macro environment	(e) Packaging Improvement
(b) Concepts of Marketing	(f) Mega marketing
(c) Types of buyers	(g) Shopping Goods
(d) Re-marketing	(h) Market Risk
2. Answer any three of the following :— 30
- (a) Define marketing. Explain marketing Mix with suitable examples.
(b) State and explain bases for segmentation.
(c) Explain in detail steps in the Product life cycle.
(d) Discuss the factors affecting the pricing decision.
(e) Explain new product development strategy with example.
(f) Explain the process of buying behaviour of customer.
3. Write short note on any two of the following :— 10
(a) Test Marketing	(c) Types of products
(b) Importance of branding	(d) Target Market

Section II

4. Explain the following term (any five) :— 10
(a) E-commerce	(e) Push strategy
(b) Characteristics of wholesalers	(f) Advantages of marketing Research
(c) Personal Selling	(g) Perishability
(d) Outdoor advertising	(h) Social Advertising
5. Answer any three of the following :— 30
- (a) Discuss the process of marketing research with examples.
(b) Explain the different benefits that a service sector can derive from Business Process Outsourcing.
(c) Define rural marketing. How does it differ from urban marketing ?
(d) Explain the factors influencing advertising.
(e) Discuss the consumer channel of distribution.
(f) Define public relation. Which are the main features of public relation ?
6. Write short note on any two of the following :— 10
(a) Advertising	(c) Marketing Information System
(b) Business process outsourcing	(d) Service Sector in India

[TURN OVER

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग १

१. खालीलपैकी कोणत्याही पाच संज्ञा स्पष्ट करा :-- १०
(अ) स्थूल वातावरण	(इ) संवेषण सुधारीकरण
(ब) विपणन संकल्पना	(फ) मोठ्या प्रमाणाचे विपणन
(क) ग्राहकांचे प्रकार	(ग) दुकानीय वस्तू
(ड) परती-विपणन	(ह) बाजारपेठ जोखीम
२. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-- ३०
- (अ) विपणनाची व्याख्या लिहा. विपणन मिश्र उदाहरणांसह स्पष्ट करा.
(ब) बाजारपेठ विभागीकरणाचे आधार स्पष्ट करा.
(क) वस्तु जीवन चक्राची स्थिती विस्तृतपणे स्पष्ट करा.
(ड) मुल्य निर्धारणावर परिणाम करणारे घटक लिहा.
(इ) नविन वस्तू विकास धोरण स्पष्ट करा.
(फ) ग्राहक खरेदी वर्तन प्रक्रिया स्पष्ट करा.
३. थोडक्यात कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा :-- १०
(अ) चाचणी विपणन	(क) वस्तूचे प्रकार
(ब) चिन्हांकनाचे महत्त्व	(क) लक्ष्य बाजारपेठ

विभाग २

४. खालीलपैकी कोणत्याही पाच संज्ञा स्पष्ट करा :-- १०
(अ) ई-कॉमर्स	(इ) पुश धोरण
(ब) घाऊक विक्रेत्याची वैशिष्ट्ये	(फ) विपणन संशोधनाचे महत्त्व
(क) नैयक्तिक विक्री	(ग) नाशिवंतता
(ड) बाह्य जाहिरात	(ह) सोशल मिडियावरील जाहिराती
५. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-- ३०
- (अ) विपणन संशोधन प्रक्रिया उदाहरणासह स्पष्ट करा.
(ब) सेवा उद्योग हा बाह्य उत्पादन प्रक्रियेतुन (बी.पी.ओ.) निर्मित असून त्याचे विविध फायदे स्पष्ट करा.
(क) ग्रामीण विपणनाची व्याख्या लिहा. शहरी विपणनापासून ते कसे वेगळे आहेत ?
(ड) जाहिरातीवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
(इ) उपभोक्ता वस्तू वितरणाचे मार्ग विशद करा.
(फ) लोक संबंध व्याख्या लिहा. लोक संबंधाची मुख्य वैशिष्ट्ये कोणती ?
६. थोडक्यात कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा :-- १०
(अ) जाहिरात	(क) विपणन माहिती यंत्रणा
(ब) बाह्य उत्पादन प्रक्रिया पद्धती (बी.पी.ओ.)	(ड) भारतीय सेवा उद्योग

S.Y.B.A.

Con. 497-17.

Rural Development - (P-II)
(3 Hours)

Jan
2018

OR-5562

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) Attempt any five questions.
(2) All questions carry equal marks.
(3) Answers to the both sections should be written in the same answer-book.

Section I

1. Elaborate the concept of Rural Urban Continuum.

OR

Explain the problems of rural women.

2. Explain the objectives and significance of Education.

OR

Define the Religion. Explain the various functions of Religion.

3. What is meant by Modernization ? State its characteristics.

OR

Discuss the factors of motivate to Sanskritization.

Section II

4. Describe the various methods of irrigation.

OR

Explain the recommendations of National Agriculture Policy-2000.

5. State the nature of Agro-based Industries and explain its significance.

OR

Explain the nature and importance of Self Help Group.

6. Explain the scope and importance of Eco-Tourism.

OR

Suggest the measures for sustainable development of Tourism.

41

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
(३) दोन्ही विभागांची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.

विभाग १

१. ग्रामीण नागरी सातत्य या संकल्पनेचे विवेचन करा.
किंवा
ग्रामीण समाजातील महिलांच्या समस्या विशद करा.
२. शिक्षणाची उद्दिष्टे व महत्त्व सांगा.
किंवा
धर्माची व्याख्या सांगून कार्ये लिहा.
३. आधुनिकीकरण म्हणजे काय ? आधुनिकीकरणाची वैशिष्ट्ये सांगा.
किंवा
सांस्कृतिकीकरणाला चालना देणाऱ्या विविध घटकांची चर्चा करा.

विभाग २

४. जलसिंचनाच्या विविध पद्धती सांगा.
किंवा
राष्ट्रीय कृषि धोरण २००० मधील शिफारशी स्पष्ट करा.
५. कृषि आधारित उद्योगाचे स्वरूप व महत्त्व सांगा.
किंवा
स्वयंसहाय्यता गटाचे स्वरूप व महत्त्व विशद करा.
६. पर्यावरणीय पर्यटनाचे स्वरूप व महत्त्व सांगा.
किंवा
शास्वत पर्यटन विकासासाठी उपाय सूचवा.

S.Y.B.A.

Jan
2018

Con. 504-17.

Rural Development - (P-III)

OR-5283

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Attempt any five questions.

(2) All questions carry equal marks.

(3) Answer of the both section should be written in the same answer-book.

Section I

1. Explain the historical background of Rural Administration in India.

OR

Explain the various functions of District Administration.

2. Explain the structure of Revenue Administration in the District.

OR

State the various functions of the Tahsildar in Revenue Administration.

3. State the importance of People's Participation in the rural planning.

OR

State the role of NGO's in the planning for Rural Development.

Section II

4. Explain the provisions of Mumbai Grampanchayat Act-1958.

OR

Discuss the provisions of the 73rd Constitutional Amendment regarding Panchayat Raj.

5. Explain the objectives of Land Reform Legislations.

OR

Explain the concept of Land fragmentation and state the Consequence of land fragmentation.

6. Discuss the provisions of Agriculture Produce Marketing Committee Act.

OR

Review the provision in Co-operative Society Act-1904.

(43)

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
(३) दोन्ही विभागांची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.

विभाग १

१. भारतातील ग्रामीण प्रशासनाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी सांगा.
किंवा
जिल्हा प्रशासनाची विविध कार्ये सांगा.
२. जिल्ह्यातील महसूल प्रशासनाची रचना स्पष्ट करा.
किंवा
महसूल प्रशासनातील तहसीलदाराची विविध कार्ये सांगा.
३. लोकसहभागाचे ग्रामीण नियोजनातील महत्त्व स्पष्ट करा.
किंवा
ग्रामीण विकास नियोजनातील अशासकीय संस्थांची भूमिका सांगा.

विभाग २

४. मुंबई ग्रामपंचायत अधिनियम १९५८ मधील तरतुदींचे परीक्षण करा.
किंवा
पंचायत राज संदर्भात ७३व्या घटना दुरुस्तीतील तरतुदींची चर्चा करा.
५. जमिन सुधारणा कायद्यांची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
किंवा
जमिनीचे तुकडीकरण ही संकल्पना स्पष्ट करून त्याच्या परिणामांची चर्चा करा.
६. कृषी उत्पन्न बाजार समिती कायद्यातील तरतुदींची चर्चा करा.
किंवा
सहकारी संस्था कायदा १९०४ मधील तरतुदींचा आढावा घ्या.

Con. 499-17.

S. Y. B. A

Education - (Paper - II)
(3 Hours)

OR-5949

[Total Marks : 100

- N.B. (1) Attempt any five questions.
(2) Each question carries 20 marks.

1. Explain the meaning and scope of Educational Psychology. . 20
2. Explain the types and characteristics of conflict. 20
3. Explain the process of creativity. 20
4. Explain the types and importance of Transfer of learning. 20
5. Explain the concept and factors affecting of Mental Health. 20
6. What is Group and Group Dynamics ? 20
7. Explain the Educational implication of Experimental Method. 20
8. Define of memory. Explain the causes of memory. 20
9. Explain the concept and factors affecting of personality. 20
10. Write short notes on any two of the following :— 20
 - (a) Causes of fatigue
 - (b) Learning Curve
 - (c) Principles of Development
 - (d) Importance of Attention.

(45)

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) प्रत्येक प्रश्नास २० गुण आहेत.

१. शैक्षणिक मानसशास्त्राचा अर्थ आणि व्याप्ती स्पष्ट करा. २०
२. संघर्षाचे प्रकार आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. २०
३. सृजनशीलतेची प्रक्रिया स्पष्ट करा. २०
४. अध्ययन संक्रमणाचे विविध प्रकार आणि शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा. २०
५. मानसिक आरोग्याची संकल्पना आणि परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. २०
६. समूह आणि समूह गतिशीलता म्हणजे काय ? २०
७. प्रायोगिक पद्धती शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा. २०
८. स्मरण म्हणजे काय ? स्मरणाची कारणे स्पष्ट करा. २०
९. व्यक्तिमत्त्वाची संकल्पना आणि परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. २०
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- २०
(अ) थकव्याची कारणे
(ब) अध्ययन वक्र
(क) विकासाची तत्वे
(ड) अवधानाचे महत्त्व.

S.Y.B.A.

Jan
2018

Con. 522-17.

Education - (Paper - III)

OR-5117

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) Attempt any five questions.
(2) Each question carries 20 marks.

1. Guidance and Counseling is the needs of the hour, explain it.
2. What is meant by Job Analysis ? Explain its characteristics and basic format of Job Analysis.
3. Discuss the use of Intelligence, Interest and Attitude tests in providing guidance.
4. Explain Carl Rojers theory of self.
5. State the characteristics of achievement test and explain the difference between Standardized and Teacher made achievement test.
6. Explain the uses of Research services in Guidance and Counseling.
7. Enlist the characteristics of questionnaire. Explain the steps of designing a questionnaire.
8. Explain the stages of counseling process and two skills of counseling.
9. Explain use of case study and diary in guidance and counseling.
10. Short Notes (any two) :
 - (a) Guidance for slow learners
 - (b) Uses and Limitation of Case Study
 - (c) Uses and Limitation of Checklist
 - (d) Student information services.

[TURN OVER

47

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) प्रत्येक प्रश्नास २० गुण आहेत.

१. मार्गदर्शन आणि समुपदेशन काळाची गरज आहे हे स्पष्ट करा.
२. व्यवसाय विश्लेषण म्हणजे काय ? त्याची वैशिष्ट्ये, मुलभूत रचना स्पष्ट करा.
३. मार्गदर्शनातील अभिवृत्ती, अभिरूची आणि बुद्धिमत्ता चाचणीच्या उपयोगाची चर्चा करा.
४. कार्ल रॉजर्सची 'स्व' उपपत्ती स्पष्ट करा.
५. संपादन चाचणीची वैशिष्ट्ये सांगून प्रमाणित चाचण्या आणि शिक्षकनिर्मित चाचण्या यातील भेद स्पष्ट करा.
६. मार्गदर्शन आणि समुपदेशनातील संशोधन सेवांचे उपयोजन स्पष्ट करा.
७. प्रश्नावलीची वैशिष्ट्ये लिहा. प्रश्नावली तयार करण्याच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.
८. समुपदेशन प्रक्रियेच्या पायऱ्या आणि समुपदेशनाची कोणतीही दोन कौशल्ये स्पष्ट करा.
९. मार्गदर्शन आणि समुपदेशनातील व्यक्ती - अभ्यास आणि दैनंदिनीचे उपयोग स्पष्ट करा.
१०. टिपा द्या (कोणत्याही दोन) :
 - (अ) मंद अध्ययनकर्त्यांसाठीचे मार्गदर्शन
 - (ब) व्यक्ती अभ्यासाचे उपयोग आणि मर्यादा
 - (क) पडताळा सूचीचे उपयोग आणि मर्यादा
 - (ड) विद्यार्थी माहिती सेवा.

S. Y. B. A.

Jan
2018

Con. 493-17.

English - (Paper-II)

QR-5837

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. (1) All questions are compulsory.
(2) Figures to the right indicate full marks.

1. Write short notes on any **four** of the following :— 20
(a) Poetry After 1950s
(b) Pre-independence Fiction
(c) Nativism
(d) Dalit Fiction in India
(e) Diaspora and India Fiction
(f) Postcolonial Fiction
(g) Early Indian English Poetry
(h) Contribution of Women Poets in India.
2. Attempt any **two** of the following :— 20
(a) Portrayal of a Dalit Village in Vaman Hoval's *The Storeyed House*.
(b) Significance of the title *Good Advice is Rarer Than Rubies* by Salman Rushdie.
(c) Character of Rama in R. K. Narayan's *The Martyr's Corner*.
(d) Theme of partition in Manto's *The Assignment*.
3. Attempt any **one** of the following :— 20
(a) Critically examine the characters in Amitav Ghosh's *The Glass Palace*.
(b) Write a detailed note on Nemade's *Cocoon* as a Campus Novel.
(c) Discuss the plot-structure of Bandopadhyay's novel *Pather Panchali*.
4. (a) Attempt any **one** of the following :— 10
(i) Critical appreciation of "Authorship" by Ravindranath Tagore.
(ii) Central comparison in Ezekiel's "Poet, Lover and Birdwatcher".
(iii) Nationalism depicted in Derizio's "To India- My Native Land".
(iv) A woman's conflicting mind in Kamala Das's "An Introduction".
- (b) Attempt any **one** of the following :— 10
(i) Critical appreciation of "The Atheist's Confession".
(ii) Central ideas in Dilip Chitre's poems "I Am Cripple".
(iii) Nostalgic elements in "Postcard from Kashmir".
(iv) Critical appreciation of Kabir's "Bijak".
5. Attempt any **one** of the following :— 20
(a) Comment on the various themes explored in Vijay Tendulkar's play *Kamala*.
(b) Bring out the salient features of Partap Sharma's play *Sammy*.
(c) Explain the feminist perspectives in *One Day in Ashadha* by Mohan Rakesh.

S.V.B.A.

Jan
2018

Con. 508-17.

English - (Paper - III)

OR-5215

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B.** (1) Attempt all questions.
(2) All questions carry equal marks.
(3) Figures to the right indicate full marks.

1. Write short notes on any **four** of the following :— 20
- (a) Expressionism in American drama
 - (b) Naturalism in American fiction
 - (c) Beat Poetry
 - (d) Imagism in American Poetry
 - (e) African American Fiction
 - (f) Harlem Renaissance.
2. (a) Naylor's "Women of Brewster Place" is about how females are treated in African American society. Discuss. 20
- OR
- (b) Critically evaluate the title of John Steinbeck's "The Pearl".
- OR
- (c) Write short notes on any **two** of the following :—
- (i) Symbolism in "Pearl"
 - (ii) Racism in "Pearl"
 - (iii) Friendship in "Women of Brewster Place"
 - (iv) Title of "Women of Brewster Place".
3. (a) Write a critical note on "Hills Like White Elephants". 10
- OR
- Justify the title of the story "The Jew Bird".
- (b) Critically appreciate the story "Use of Force". 10
- OR
- Jamaica Kincaid's "Girl" is about mother and daughter at the backdrop of socialization process. Explain.
4. (a) Critically evaluate the tragic plot of "Emperor Jones". 20
- OR
- (b) Justify the title of Tennessee William's "Cat on a Hot Tin Roof".
- OR
- (c) Write short notes on any **two** of the following :—
- (i) Ending of Brutus Jones
 - (ii) Relation between Maggie and her husband
 - (iii) Brutus Jones
 - (iv) Themes of "Cat on a Hot Tin Roof".

[TURN OVER

50

5. (a) Critically evaluate Langston Hughes's prescribed poems.

10

OR

Write short notes on any **two** of the following :—

- (i) Negro Speaks of Rivers
- (ii) I, too, Sing America
- (iii) Weary Blues.

(b) Write a critical note on Robert Frost's prescribed poems.

10

OR

Write short notes on any **two** of the following :—

- (i) Birches
- (ii) Design
- (iii) Mending Wall.

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
(३) अंतर्गत पर्याय लक्षात घ्या.

१. 'गोतावळा' या कादंबरीतून ग्रामीण भावविश्व आणि कृषीजीवन कसे व्यक्त होते, ते साधार लिहा. 20
किंवा
गोतावळा कादंबरीतील प्रमुख पात्रांचा परिचय थोडक्यात करून घ्या.
२. दिनानाथ मनोहर यांच्या 'रोबो' या कादंबरीद्वारे माणसातील माणुसपण नष्ट करणारी प्रक्रिया कशी अभिव्यक्त होते, ते सोदाहरण लिहा. 20
किंवा
'रोबो' या कादंबरीचा आशय थोडक्यात लिहा.
३. 'तोकोनोमा' या प्रभाकर पाध्ये यांच्या प्रवास वर्णनाच्या आधारे जपान मधील मानवी स्वभावांचे चित्र व निसर्गचित्र कसे अभिव्यक्त झाले, ते लिहा. 20
किंवा
'चेरीचा मोहर' आणि 'अतामी' या लेखातील निसर्ग सौंदर्य तुमच्या शब्दांत लिहा.
४. 'घाट शिळेवरि उभी' या प्रवासवर्णनपर ग्रंथाच्या आधारे रा. भि. जोशी यांच्या लेखनांची वैशिष्ट्ये सांगा. 20
किंवा
रा. भि. जोशी यांनी 'घाट शिळेवरि उभी' या प्रवासवर्णनपर ग्रंथातून भारतीय संस्कृतीचे कोणते दर्शन घडते, ते लिहा.
५. पुढीलपैकी प्रत्येक गटातील एक टीप लिहा :- 20
गट 'अ'
(अ) कादंबरीचे घटक
किंवा
(ब) गोतावळातील मालकाचे चित्रण
गट 'ब'
(अ) 'रोबो' तील डिब्रुगडचे वर्णन
किंवा
(ब) 'रोबो' तील शरीर पातळीवरील वर्णन
गट 'क'
(अ) 'किटीओ' मधील जपानी स्त्री
किंवा
(ब) 'चंद्रोत्सव' मधील भारतीय परंपरा
गट 'ड'
(अ) 'काळेशिळारत्न' मधील गोव्याचे वर्णन
किंवा
(ब) 'ऊ नमोजी आद्या' मधील नेवासेचे वर्णन.

सूचना : (१) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

(२) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(३) अंतर्गत पर्याय लक्षात घ्या.

१. भाषा म्हणजे काय ? ते सांगून भाषेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. 20

किंवा

आधुनिक काळातील भाषेचे समज-गैरसमज याविषयी असलेली मत-मतांतरे थोडक्यात विशद करा.

२. भाषेच्या विविध रूपांचा परामर्श घ्या. 20

किंवा

मानवी जीवनाच्या विविध क्षेत्रातील साहित्याची भाषा व विज्ञानाची भाषा यांचे स्वरूप व साम्य-भेद स्पष्ट करा.

३. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी अस्पृश्योन्नतीसाठी आर्थिक बाबींचा विचार कोणत्या स्वरूपात स्पष्ट केला आहे, ते अभ्यासलेल्या लेखाच्या आधारे लिहा. 20

किंवा

दि. के. बेडेकरांनी 'बुवाबाजीचा भस्मासूर' या लेखाद्वारे व्यक्त केलेले अंधश्रद्धेबद्दल विचार स्पष्ट करा.

४. बाबा पद्मनजी यांच्या 'स्त्री विद्याभ्यास : शंकानिवारण' या लेखाच्या आधारे स्त्री शिक्षणाचे महत्त्व कसे व्यक्त होते, साधार लिहा. 20

किंवा

'बुद्धिमा महिमा' या लेखात साने गुरुजींनी भारतीय संस्कृतीचा ऊहापोह कसा केला आहे. ते स्पष्ट करा.

५. टिपा लिहा (प्रत्येक गटातील कोणत्याही दोन) :- 20

(अ) (१) भाषेची चिन्हात्मकता : एक लक्षण

(२) मौखिक भाषा पध्दती

(३) परिभाषा

(४) भाषिक आव्हाने

(ब) (१) भाषाभिवृद्धीच्या जाणिवा

(२) शांता किलोस्कर यांचे 'स्त्री-विचार'

(३) गोपाळ बाबा वलंगकरांच्या विनंती पत्राची भाषाशैली

(४) गुलामगिरीतील विचार.

S.Y.B.A.

Jan

2018

Con. 492-17.

Hindi - (Paper - II)

OR-5671

(3 घंटे)

[कुल अंक : 100

27

सूचना : (१) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(२) उत्तर पुस्तिका में प्रश्न / उपप्रश्न संख्या अवश्य लिखिए।

१. निम्नलिखित अवतरणों की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए :-

(अ) "संशय की प्रत्यंचा को

असफल साधा था

औ उठाकर रख दिया था अपना

व्यक्ति - धनुष"

अथवा

"इतिहास

व्यक्ति को व्यक्ति नहीं

शस्त्र मानता है

अपने अंधे उद्देश्य पूर्ति में"

(आ) "अँखियाँ हरि दरसन की प्यासी

द्वेख्यौ चाहति कमलनैन कौ, निसि-दिन रहति उदासी

आए उधौ फिरि गये आँगन, डारी गए गर फाँसी

केसरी तिलक मोतिनि की माला वृन्दावन के बासी

काहू के मन की कोउ जानत लोगनि के मन हाँसी

सूरदास-प्रभु तुम्हरे दरस कौं, करवट लैहौं कासी"

अथवा

"कामिनि कंत सों जामिनि चंद सों दामिनी पावस मेघ-घटा-सों

कीरति दान सों सुरति ज्ञान सों प्रीति बड़ी सनमान महा सों

भूषन भूषन सों तन ही, नलिनी नव-पूषणदेव-प्रभा सों

जाहिर चारिहूँ ओर जहान लसै हिन्दुआन खुमान सिवा सों"

(इ) "पूँजीपति अपने बेटे को,

बेहद काला दिल देता है,

गद्दी पर बैठे रहने को,

भरी भरकम तन देता है,"

अथवा

"चमरौंधे जुते का तल्ला,

छोटी, टूटी बुढ़िया औगी

दरकी गोरसी बहता हुक्का,

लोहे की पत्ती का चिमटा"

[TURN OVER

54

२. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए :-

30

(अ) 'संशय की एक रात' खंडकाव्य की समस्याओं पर प्रकाश डालिए।

अथवा

शिल्प की दृष्टि से 'संशय की एक रात' खंडकाव्य की समीक्षा अपने शब्दों में लिखिए।

(ब) कबीर की भक्ति भावना पर प्रकाश डालिए।

अथवा

सूरदास की भक्तिभावना पर प्रकाश डालिए।

(क) 'हथौड़े का गीत' कविता के मजदूरों को कवि किस गीत को गाने को कह रहे हैं?

अथवा

'छोटे हाथ' कविता में कवि ने श्रम की प्रतिष्ठा को महत्त्व दिया है - इस मत को सोदाहरण समझाइए।

३. निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए :-

8

(अ) "हनुमत वीर !

युद्ध की अनिवार्यता को जानता हूँ

अपने से अधिक

इन पृथुज्जन को मानता भी हूँ"

अथवा

(ब) "काफी दुविधा के बाद

मुझे यह सचाई सकारनी पड़ी है

यद्यपि यह सही है कि सूरज

तुम्हारी जेब-घड़ी है"

अथवा

(क) "जय-विजय की

जिंदगी तुम जी रही हो

मौत तुमको देखती है भवें ताने,

क्षुब्ध मन से"

४. निम्नलिखित में से किसी एक का उत्तर लिखिए :-

10

(अ) 'संशय की एक रात' खंड काव्य में राम को साधारण मनुष्य के रूप में प्रस्तुत किया है - इस मत की पुष्टि कीजिए।

अथवा

(ब) गोस्वामी तुलसीदास के 'केवट प्रसंग' को अपने शब्दों प्रस्तुत कीजिए।

अथवा

(क) 'मजदूर का जन्म' कविता में चित्रित मजदूर की आर्थिक स्थिति का चित्रण कीजिए।

५. निम्नलिखित विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए :-

15

- (अ) 'संशय की एक रात' खंडकाव्य के हनुमान का व्यक्तित्व,
अथवा
'संशय की एक रात' खंडकाव्य के लक्ष्मण की मानसिकता ।
- (ब) भूषण के शिवाजी,
अथवा
'लकड़ी का रावण' कविता का भावार्थ ।
- (क) 'पैतृक संपत्ति' कविता के पिता,
अथवा
'जो शिलाएं तोड़ते हैं' - कविता के श्रमजीवी ।

६. निम्नलिखित वस्तुनिष्ठ प्रश्नों के उत्तर लिखिए :-

10

- (१) 'संशय की एक रात' किस विधा की रचना है ?
(२) 'संशय की एक रात' यह खंडकाव्य किस प्रकाशन ने प्रकाशित किया ?
(३) श्री नरेश मेहता का जन्म कहाँ हुआ ?
(४) राधुकुल के दुखों का कारण कौन हैं ?
(५) सूरदास की अँखियाँ किसकी प्यासी हैं ?
(६) ब्रज में कौन व्यापारी आया था ?
(७) 'दीपक पतंगा' किसकी विरह वेदना का प्रतीक है ?
(८) मजदूर का बच्चा किसके समान है ?
(९) हथौड़े का गीत क्या चाहता है ?
(१०) पूंजीपति किसे कहते हैं ?

S.Y.B.A.

Jan
2018

Con. 507-17.

Hindi - (Paper - III)

OR-5933

(३ घंटे)

(कुल अंक : १००)

१. निम्नलिखित अवतरणों की संदर्भसहित व्याख्या कीजिए :--

२७

(क) "अगर वह समुद्र में खोया होगा कितनी तकलीफ हुई होगी कितनी अडचन में जान फंस गयी होगी।"

अथवा

"हम लोगों की जिंदगियाँ सिर्फ खिलवाड के लिये रह गई है। जो खो गया है, वह भी खिलवाड बन गया है। मुझसे यह बस बर्दाश्त नहीं होता।"

(ख) "तुम बिलकुल बेवकुफ हो। मैं बार-बार तुमसे कह रहा हूँ कि न तो कोई मेरी पत्नी है और न बाल बच्चे।"

अथवा

"वह भी इस साल के बाद बनहारि छोड़ देगा। अब उसके दिन पलटने लाले है।"

(ग) "सज्जन पुरुष ने आप लोगों को शीतल जल पिलाने के लिये कहा है।"

अथवा

"मैं कहता हूँ भाभी तुम लिहाफ लेलो और चुपचाप लेट जाओ और यदि कराह सको तो कुछ समय के बाद कराहती भी जाओ।"

२. निम्नलिखित दिर्घोत्तरी प्रश्नों के उत्तर लिखिए :--

३०

(च) 'समुद्र में खोया हुआ आदमी' उपन्यास के बीरेन के व्यक्तित्व को अंकित कीजिए।

अथवा

'समुद्र में खोया हुआ आदमी' में व्यक्त समस्याओं को अंकित कीजिए।

(छ) 'दूसरा महाभारत' कहानी में ग्रामीण समाज का चित्रण हुआ है। स्पष्ट कीजिए।

अथवा

'मेघना का निर्णय' कहानी में मजदुरों का किस प्रकार शोषण किया गया है ?

(ज) 'जोंक' एकांकी में बनवारी जोंक किस प्रकार से बन गया है ?

अथवा

'वापसी' एकांकी की मूल संवेदना को स्पष्ट कीजिए।

३. निम्नलिखित में से किसी एक की संदर्भसहित व्याख्या कीजिए :--

८

(त) 'बीरेन किसी लायक हो जाए तो यह बिखरता हुआ कंगाल साम्राज्य बचाया जा सकता है। यह डुबता हुआ जहाज उबारा जा सकता है।'

अथवा

(थ) 'मैं तुम सबों की नौकरानी नहीं कि बच्चे खिलाऊँगी तो खाना पाऊँगी ...और खाना तुम सब मुफ्त में नहीं खिलाती हो यह बात अपने मन से निकाल देना।'

(द) 'चौकती क्यों हो जवाहर बाई ! मुसलमान भी इन्सान है। उनकी भी बहने होती है। सोचो तो बहन, क्या वह मनुष्य नहीं है ?'

[TURN OVER

57

४. निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी एक सामान्य प्रश्न का उत्तर लिखिए :--

१०

- (प) 'समुद्र में खोया हुआ आदमी' उपन्यास श्यामलाल' का चरित्र-चित्रण कीजिए।
(फ) 'तिरिया जनम' कहानी में महिलाओं की करुण दशाओं का चित्रण हुआ है। स्पष्ट कीजिए।
(ब) 'दो कलाकार' एकांकी के व्यंग्य को स्पष्ट कीजिए।

५. निम्नलिखित विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए :--

१५

(य) 'समुद्र में खोया हुआ आदमी' का 'हरबंस'।

अथवा

'समुद्र में खोया हुआ आदमी' की 'समीरा'।

(र) बाबूजी की नाच-गाना कंपनी।

अथवा

बनिहारों का जीवन।

(ल) 'वापसी' एकांकी की मूल संवेदना।

अथवा

'काफी हाउस में इंतजार' पात्रों की प्रतिकात्मकता।

६. निम्नलिखित प्रश्नों के एक-एक वाक्य में उत्तर लिखिए :--

१०

- (१) बीरेन कहाँ गुम हो जाता है ?
(२) तारा कितने प्रेम विवाह करती है ?
(३) 'समुद्र में खोया हुआ आदमी' उपन्यासकार कौन है ?
(४) बाबूजी के साथ अंत तक कौन रहता है ?
(५) बटवारे की बात को लेकर किसने आत्महत्या की ?
(६) 'हरिहर' काका से 'महंत' क्या चाहते हैं ?
(७) पति के बाद माँ की स्थिति घर में किस प्रकार बनी ?
(८) 'राखी' हुमायुँ को किसने भेजी थी ?
(९) 'भोलानाथ' के यहां अनचाहा महमान कौन है ?
(१०) 'कार्मवती' कहाँ की रहने वाली है ?

-----S-----

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

براہین پر جواب سے پہلے متعلقہ سوال ضرور لکھیں۔

Q. No.	Marks
<u>20</u>	سوال نمبر ۱۔ اردو نظم کی پیشی تقسیم کو مثالوں کے ذریعہ واضح کیجیے۔ یا انجمن پنجاب کے مشاعروں کی تفصیلات بیان کیجیے۔
<u>20</u>	سوال نمبر ۲۔ غزل کی فنی خصوصیات کی وضاحت کیجیے۔ یا اردو غزل کے ممتاز اور تقابلی سیر حاصل بنو کیجیے۔
<u>10</u>	سوال نمبر ۳۔ (الف) حسرت موہانی کی سوانح حیات پر مختلف زاویوں سے روشنی ڈالیے۔ یا حسرت موہانی کی غزل گوئی کا تجزیہ کیجیے۔
<u>10</u>	سوال نمبر ۴۔ (ب) جگر مراد آبادی کی زندگی کے اہم واقعات پر اظہار خیال کیجیے۔ یا جگر مراد آبادی کی غزل گوئی کی خوبیوں اور خامیوں کو اجاگر کیجیے۔

[TURN OVER]

10

سوال نمبر ۱۰:- (الف) جوش ملیح آبادی کی حیات کی تفصیلات درج کیجیے۔

یا
جوش ملیح آبادی کی نظم نگاری کی خصوصیات بیان کیجیے۔

10

سوال نمبر ۱۱:- (ب) علی سردار جعفری کے حالات زندگی قلم بند کیجیے۔

یا
علی سردار جعفری کی نظم نگاری کا تنقیدی جائزہ پیش کیجیے۔

10

سوال نمبر ۱۲:- (الف) کسی ایک نظم کا مرکزی خیال تحریر کیجیے۔

۱- دنیا مبدلہ ۲- کسان ۳- سجاد ظہیر کے نام

10

سوال نمبر ۱۳:- (ب) صرف پانچ اشعار کی تشریح کیجیے۔

- ۱- غم جہاں سے جسے ہوسراغ کی خواہش
- ۲- معلوم سب سے بوجھ ہو جو بھی مدعا
- ۳- تمہے حق پر وہ بد شک کہ نہ ہونے ٹونہ ہونا
- ۴- کچھ مجھے دور لگے سے نکل جائیں گے کہیں
- ۵- یہ ٹونے کہا کیا ہے ناداں، فیاضی قدرت عام نہیں
- ۶- جو فکر و نظر تو پیدا کر، کیا چیز ہے جو انعام نہیں
- ۷- جب کوئی ذکر گردشِ ایام آگیا
- ۸- عشق ہے پیارے کھیل نہیں ہے
- ۹- صبیحہ محبت شرطِ محبت
- ۱۰- وہ ان کے دردِ محبت سے ساز باز کرے
- ۱۱- اب تم سے دل کی بات کہیں کیا زبان سے نام
- ۱۲- دنیا میں بیاں ماٹم شبیرِ رضا بھی تک
- ۱۳- دیکھا تو پر مقام تری رہ گزر میں ہے

(3 Hours)

[Total Marks : 100

ہدایت :- ہر جواب سے پہلے متعلقہ سوال ضرور نقل کریں۔

Q. No. Marks

20

سوال نمبر ۱ :- خط کی تعریف بیان کرنے ہوئے اس کے غن پر روشنی ڈالیں۔

یا
اردو میں خطوط نگاری کی تاریخ بیان کیجیے۔

20

سوال نمبر ۲ :- سفر نامہ کسے کہتے ہیں؟ اس کی مختلف اقسام کا جائزہ لیجیے۔

یا
اردو میں سفر نامے کے ارتقا پر سیر حاصل بحث کیجیے۔

20

سوال نمبر ۳ :- "سر سید کے خطوط علی گڑھ تحریک کا آئینہ ہیں" قولِ بالا کی روشنی میں سر سید کی خطوط نگاری کا جائزہ لیجیے۔

یا
سعادت حسن منٹو کی خطوط نگاری کا تجزیہ کیجیے۔

[TURN OVER

سوال نمبر ۱۵:- "ابن النشا اپنے سفرناموں میں حقایق جزئیات کو بڑی بہارت سے پیش کرتے ہیں" ²⁰
 حوالہ بالائی روشنی میں ابن النشا کے سفرناموں کا تنقیدی جائزہ لیجیے۔

یا
 خواجہ غلام السیدین کی شخصیت کے مثبت اور منفی دونوں پہلوؤں کی تفصیل تحریر کیجیے۔

سوال نمبر ۱۵: (الف) کسی دو عبارت کی سیاق و سباق کے حوالے سے وضاحت کیجیے۔ ¹⁰

۱- "آپ کے اس خیال کا کہ حق لضعیف مدرسہ العلوم کو دیا جاوے اور جسٹری کرادی جاوے
 میں دل سے شکر کرتا ہوں مگر میں نہیں چاہتا کہ اس مدرسے کو جو قوم کے حال کا آئینہ دار ہے
 ان کے ماتم کا شرف ہے کسی غیر سے حقد کیا جاوے۔"

۲- "آپ نے میری قابلیت اور اہلیت کا اندازہ لگانے میں بہت جلدی سے کام لیا ہے۔ شاید آپ
 کو معلوم نہیں کہ میں نے خود کو کبھی ادیب کی حیثیت سے پیش نہیں کیا۔ میں ایک شکستہ دیوار ہوں
 جس پر سے پلستر کے ٹکڑے گر کر زمین پر مختلف شکلیں بناتے رہتے ہیں۔"

۳- "ہم نندوستانوں کی تمام مجلسیں بے جان ہیں۔ یا تو ان میں کام نہیں ہوتا یا کسی پورے پورے ہمسرا
 کے پانچے فروخت ہو جاتی ہیں اور اس کے حاصر پارائے کی تکمیل کی بھی آلہ بن جاتی ہیں۔
 یہ قوت میں ہے کہ ہم اپنا کام اپنی رائے اور اپنی قوت سے جلا دیں۔ ہم سے اور
 منسٹر کیمس صاحب ڈر ریگٹ پبلک انسٹرکشن سے نہایت ناخو افقت تھی۔"

سوال نمبر ۵:- (ب) کسی دو عبارت کی وضاحت سیاسی سبق کے حوالے سے کیجیے۔

۱۵

- ۱- " ایک اور قابل ذکر شخص لوینورسٹی کے سیاسیات اور تاریخ کے پروفیسر G. PORTUS ہیں۔
خافے معمر آدمی ہیں۔ بجلی کے نار کی طرح زندہ ہیں۔ اپنی بات بے جھوٹ کہتے ہیں۔ خیالات سے خافے ریڈیکل ہیں۔ قومی تاریخ کے بجائے بین الاقوامی تاریخ پڑھانے پر مصر ہیں۔
نچو سے بہت محبت اور شپاک سے ملے اور اپنی دو کتابیں بھی "تحفنا" دیں۔"
- ۲- " بڑے بازار کی چھت تو قدم نہیں ہے، اب تو اسے لوہے کی چادروں سے پانا لیا ہے۔ لیکن ایک بجلی گلی میں ہمیں محرابوں کا ایک سلسلہ نظر آیا اور ہم نے اس میں غوطہ مارا۔ اس وقت شام انرا ہی تھی۔ روزہ دار اپنی دکانوں کو سمیٹنے لگے تھے۔ اندھیری گلیوں کو زیر و بمبر کے نیلے بلب ایک آسپ زدہ اجالا بخش رہے تھے۔ داہنی طرف کو ایک بڑا دروازہ نظر آیا۔ یہ مدرسہ نامہ رہا تھا جس کی بنا سلطان صلاح الدین ایوبی کے بھائی سلطان نامہ الدین ایوبی نے رکھی تھی۔"
- ۳- " آج میں انگلستان جا رہا ہوں۔ یہ جانا دفعناً اور خلاف توقع ہوا۔ ایک بین الاقوامی اور تعلیمی کانفرنس لندن میں منعقد ہو رہی ہے جس میں ہندوستان کی طرف سے ایک وفد شریک ہوگا۔ اس میں ہندوستانی ریاستوں کی طرف سے نیابت کے لیے مجھے منتخب کیا گیا ہے۔
باقی ممبران ڈاکر صاحب، سار جنٹ، راج کمار، اہرٹ کور اور ڈاکٹر امر ناتھ جی ہیں۔"

S.Y.B.A.

Jan
2018

Con. 514-17.

Geography - (Paper - II)

OR-5149

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) Question No. 1 is compulsory.
(2) Attempt any four questions from Q. 2 to Q. 9.
(3) Use of map stencils is allowed.
(4) Figures to right indicate full marks.

1. (a) Prepare a Simple Line Graph to represent the following data :-

10

**MAHARASHTRA: URBAN POPULATION
(1971-2011)**

Year	Urban Population (in millions)
1971	15.7
1981	22.0
1991	36.5
2001	41.1
2011	50.8

- (b) Write a note on Dot Maps. 10
2. Explain the mechanism of Indian Monsoon. 20
3. (a) Examine the problems associated with Soils in India. 10
(b) Describe distribution of forests in India. 10
4. Discuss the distribution of energy resources in India. 20
5. (a) Name major industrial regions of India. Discuss any three of them in detail. 10
(b) Discuss advantages and limitations of railway, water and air transport. 10
6. Describe physiographic divisions of Maharashtra. 20
7. (a) What is Soil Conservation ? Describe various methods of Soil Conservation. 10
(b) Discuss the problems associated with forests in Maharashtra. 10
8. Describe characteristics and distribution of mineral resources in Maharashtra. 20
9. (a) Examine the problems associated with industrial sector in Maharashtra. 10
(b) Write a note on road transport in Maharashtra. 10

[TURN OVER

64

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) प्रश्न क्रमांक १ अनिवार्य आहे.
 (२) प्रश्न क्रमांक २ ते ९ पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.
 (३) नकाशा स्टेन्सिलचा वापर करण्यास अनुमती आहे.
 (४) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दाखवतात.

१. (अ) खालील आकडेवारीसाठी साधा रेषालेख तयार करा.

१०

महाराष्ट्र-शहरी लोकसंख्या

वर्ष	शहरी लोकसंख्या (द.ल.)
१९७१	१५.७
१९८१	२२.०
१९९१	३६.५
२००१	४१.१
२०११	५०.८

- (ब) 'टिंब पद्धती नकाशा' यावर टिप लिहा. १०
२. भारतीय मान्सून निर्मितीची प्रक्रिया स्पष्ट करा. २०
३. (अ) भारतातील मृदेशी संबंधीत समस्यांचे परीक्षण करा. १०
 (ब) भारतातील जंगलाच्या वितरणाची चर्चा करा. १०
४. भारतातील उर्जा साधनांच्या वितरणाची चर्चा करा. २०
५. (अ) भारतातील प्रमुख औद्योगिक विभागांची नावे लिहून त्यापैकी कोणत्याही तीन विभागांची सविस्तर चर्चा करा. १०
 (ब) लोहमार्ग, जलमार्ग आणि हवाई मार्गांच्या फायदे आणि तोट्यांची चर्चा करा. १०
६. महाराष्ट्राच्या प्राकृतिक विभागांचे वर्णन करा. २०
७. (अ) मृदा संवर्धन म्हणजे काय ? मृदा संवर्धनाच्या विविध पध्दतींचे वर्णन करा. १०
 (ब) महाराष्ट्रातील वनांशी संबंधित समस्यांची चर्चा करा. १०
८. महाराष्ट्रातील खनिज संपत्तीच्या वैशिष्ट्यांचे आणि वितरणाचे वर्णन करा. २०
९. (अ) महाराष्ट्राच्या औद्योगिक क्षेत्राशी संबंधित समस्यांचे परीक्षण करा. १०
 (ब) महाराष्ट्रातील रस्ते वाहतूकीवर टिप लिहा. १०

०५

S.Y.B.A.

Feb
2018

Con. 524-17.

Geography - (Paper - III)

OR-5732

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Question No. 1 is compulsory.

(2) Attempt any four questions from question No. 2 to 9.

(3) Answers supported with diagrams will be given extra credit.

(4) Attach map supplement to the main answerbook.

(5) Figures to the right indicate full marks.

1. (a) Draw multiple bar diagram :—

10

Production of Wheat and Rice (in million tons) in India and China

Crops	India	China
Rice	110	182
Wheat	57	105

(b) Mark the following in the outline map of the world (any ten) :—

10

(i) U.S.A.

(vi) Indonesia

(xi) Peru

(ii) Argentina

(vii) Egypt

(xii) South Africa

(iii) France

(viii) Pacific Ocean

(xiii) Thailand

(iv) Sweden

(ix) Pakistan

(xiv) Australia.

(v) China

(x) Indian Ocean

2. Explain the various view point related to man-environment relationship.

20

3. (a) Explain the factors, which affect distribution of population.

10

(b) Write the factors, which affect growth of population.

10

4. Explain the 'Push' and 'Pull' factors of migration.

20

5. Write a detail note on 'Eskimo' tribes.

20

6. Explain the various sites of the rural settlements.

20

7. Describe the various problems related to urban settlement.

20

8. (a) Explain the characteristics of Developed, Developing and Underdeveloped Countries.

10

(b) Write a short note on 'Concept of the Third World'.

10

9. Write a short note on :—

(a) Advantages of MNCs (Multinational Corporation).

10

(b) Negative effects of globalisation.

10

66

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) प्रश्न क्रमांक १ अनिवार्य आहे.
 (२) प्रश्न क्रमांक २ ते ९ पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.
 (३) आकृत्यासहित प्रश्नांना अधिक गुण मिळतील.
 (४) नकाशा पुरवणी मुख्य उत्तर पत्रिकेत जोडा.
 (५) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

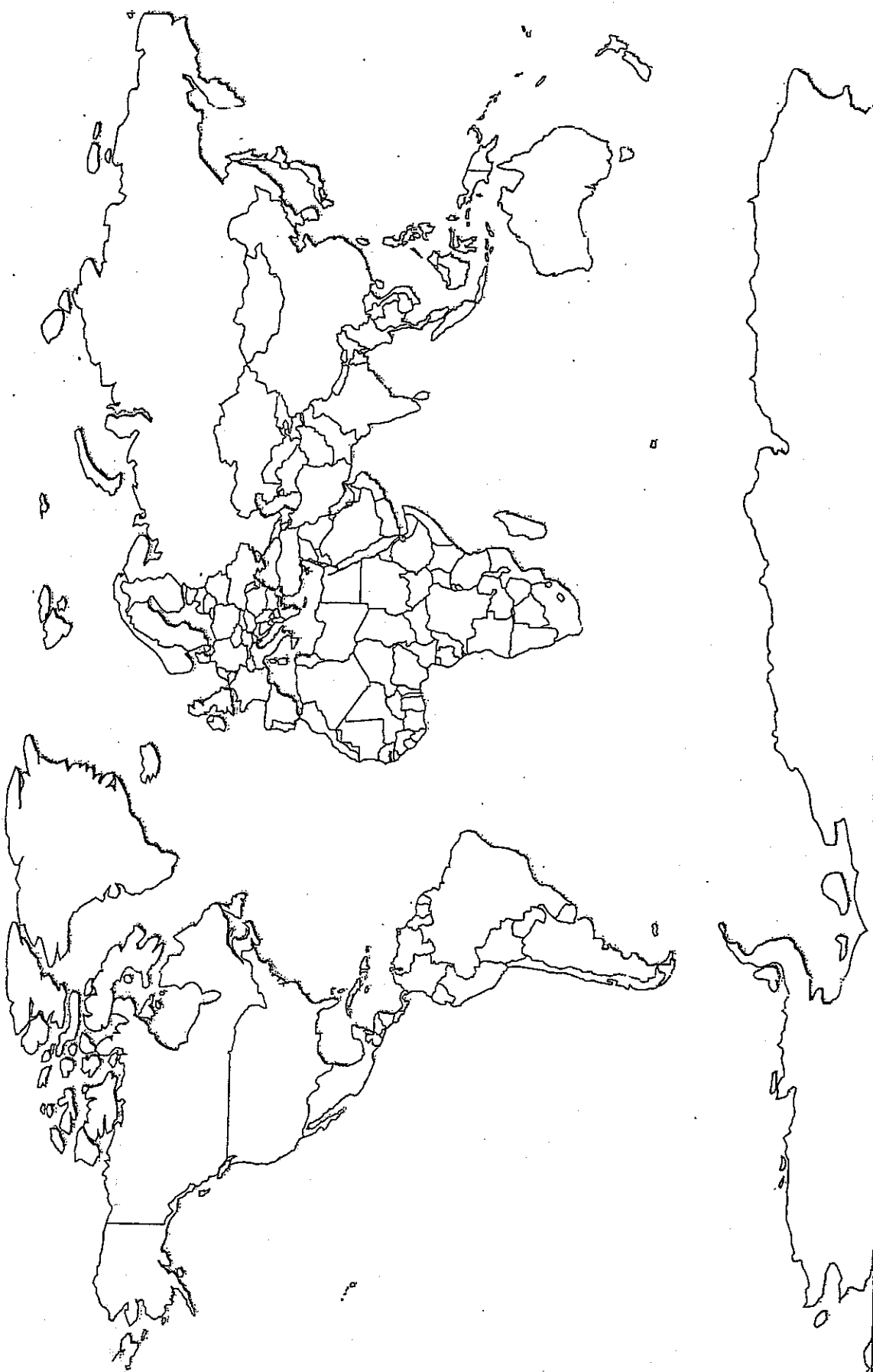
१. (अ) खालील आकडेवारीसाठी जोड स्तंभालेख तयार करा :-
 भारत व चीन मधील गहू व तांदूळ उत्पादन (दशलक्ष टनामध्ये)

पीके	भारत	चीन
तांदूळ	११०	१८२
गहू	५७	१०५

- (ब) जगाच्या आराखड्यात खालील ठिकाणे दर्शवा :-
(१) यु.एस.ए.	(६) इंडोनेशिया	(११) पेरू
(२) अर्जेटीना	(७) इजिप्त	(१२) दक्षिण आफ्रिका
(३) फ्रान्स	(८) पॅसिफिक महासागर	(१३) थायलंड
(४) स्वीडन	(९) पाकिस्तान	(१४) ऑस्ट्रेलिया
(५) चीन	(१०) हिंदी महासागर	
२. मानव-पर्यावरण संबंध विविध दृष्टिकोनातून विषद करा. २०
३. (अ) लोकसंख्येच्या वितरणावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. १०
 (ब) लोकसंख्येच्या वाढीवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. १०
४. स्थलांतराचे ढकल/दाब (Push) व ओढ (Pull) घटक स्पष्ट करा. २०
५. 'एस्कीमो' आदीवासी जमातीवर टिप लिहा. २०
६. ग्रामीण वसाहतींचा विविध स्थाने विशद करा. २०
७. नागरी वसाहतींच्या विविध समस्यांचे वर्णन करा. २०
८. (अ) विकसित, विकसनशील व अविकसित देशांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. १०
 (ब) 'तिसऱ्या जगाची संकल्पना' यावर टिप लिहा. १०
९. खालील टिपा लिहा :-
- (अ) बहुराष्ट्रीय कंपन्यांचे फायदे. १०
 (ब) जागतिकीकरणाचे विघातक परिणाम. १०

(This page Attach with main Answerbook)

(हे पानं मुख्य उत्तरपत्रिकेबरोबर जोडा).

68

INDEX

i)	_____	iv)	_____	viii)	_____	xii)	_____
ii)	_____	v)	_____	ix)	_____	xiii)	_____
iii)	_____	vi)	_____	x)	_____	xiv)	_____
	_____	vii)	_____	xi)	_____	xv)	_____

S.T.B.A.

Jan
2018

Con. 496-17. Ancient Indian Culture (Part II)

OR-5350

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) Answer any two questions from Section I.
(2) Answer any two questions from Section II.
(3) All questions carry equal marks.
(4) Question Nos. 5 and 10 are compulsory and carry 10 marks.

Section I

1. Write in detail on Neolithic site of Mehrgarh.
2. Discuss the religious life under the first urbanization.
3. Discuss the Vedic literature.
4. Write in detail on Mahajanapadas.
5. Write a short note (any One) :—
(a) NBPW (c) Mathura
(b) Uttarapatha (d) Shishupalgarh.

Section II

6. Discuss socio-economic life in Gupta Age.
7. Discuss Urban Decay.
8. Critically analyze Urban Decay a critique.
9. Write an essay on the Vijayanagara empire.
10. Write a short note (any One) :—
(a) Chandragupta II (c) Maratha Architecture
(b) Fatchpur Sikkri (d) Ganesh Purana.

69

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) पहिल्या विभागातील कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
(२) दुसऱ्या विभागातील कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
(३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
(४) प्रश्न क्रमांक ५ आणि १० अनिवार्य आहेत आणि त्यांना १० गुण आहेत.

विभाग १

१. मेहेरगढ या नवाश्म काळातील स्थळाच्या संदर्भात सविस्तर नोंद लिहा.
२. प्रथम नागरीकरणातील धार्मिक जीवनाची चर्चा करा.
३. वैदिक वाङ्मयाची चर्चा करा.
४. महाजनपदाच्या संदर्भात सविस्तर नोंद लिहा.
५. टीप लिहा (कोणत्याही एकावर) :--
(अ) एन.बी.पी.डब्ल्यू. (क) मथुरा
(ब) उत्तरपथ (ड) शिशुपालगढ.

विभाग २

६. गुप्त काळातील सामाजिक-आर्थिक जीवनाची चर्चा करा.
७. नागरीकरणाचा ऱ्हास याची सविस्तर चर्चा करा.
८. नागरीकरणाचा ऱ्हास या संकल्पनेची विविध मतमतांतरे याची चर्चा करा.
९. विजय नगर साम्राज्यावर निबंध लिहा.
१०. टीप लिहा (कोणत्याही एकावर) :--
(अ) द्वितीय चंद्रगुप्त (क) मराठा स्थापत्य
(ब) फतेहपुर सिक्री (ड) गणेश पुराण.

S. N. B. A.

Jan
2018

Con. 503-17.

Ancient Indian Culture

(PAPER - III)
(3 Hours)

OR-5101

[Total Marks : 100

- N.B.** (1) Answer any **two** questions from **Section I**.
(2) Answer any **two** questions from **Section II**.
(3) **All** questions carry **equal** marks.
(4) Question Nos. **5** and **10** are **compulsory** and carry **10** marks.

Section I

1. Write in detail on society in prehistoric age with reference to Palaeolithic period.
2. Discuss the social structure under the first urbanization.
3. Write a note on Varna system in Vedic period.
4. Discuss the concept of Samskara with reference to marriage.
5. Write a short note (any one) :—
 - (a) Women as donors
 - (b) Sati
 - (c) Bhimbetaka
 - (d) Naganika.

Section II

6. Define Urbanization and discuss the features of an urban economy.
7. Discuss economy of Magadha Empire as reflected in Arthashastra.
8. Critically analyze Arab trade with suitable reference to the site.
9. Write an essay on In-land trade in ancient India.
10. Write a short note (any one) :—
 - (a) Indo-Roman Trade with reference to Arikamedu
 - (b) Trade between India and Cambodia
 - (c) Tamralipti
 - (d) Khotan.

(71)

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) पहिल्या विभागातील कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
(२) दुसऱ्या विभागातील कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
(३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
(४) प्रश्न क्र. ५ आणि १० अनिवार्य आहेत आणि त्यांना १० गुण आहेत.

विभाग १

१. पुराश्मकालांच्या संदर्भात भारतातील इतिहासपूर्व काळातील समाजावर सविस्तर नोंद लिहा.
२. प्रथम नागरीकरणातील सामाजिक रचना याची चर्चा करा.
३. वैदिक काळातील वर्ण व्यवस्थेवर नोंद लिहा.
४. विवाह संस्थेच्या विशेष संदर्भात संस्कार या संकल्पनेची चर्चा करा.
५. टीप लिहा (कोणत्याही एकावर) :-
(अ) दानशूर स्त्रिया
(ब) सती
(क) भीमबेटका
(ड) नागनिका.

विभाग २

६. नागरीकरणाची व्याख्या द्या आणि नागरी आर्थिक व्यवस्थेच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
७. अर्थशास्त्रात प्रतिबिंबित झाल्याप्रमाणे मागध सम्राज्यातील अर्थव्यवस्थेची चर्चा करा.
८. योग्य पुरातत्वीय स्थळांची उदाहरणे देऊन भारत अरब व्यापाराचे टीकात्मक विश्लेषण करा.
९. प्राचीन भारतातील अंतर्गत व्यापारावर निबंध लिहा.
१०. टीप लिहा (कोणत्याही एकावर) :-
(अ) अरीकामेडूच्या संदर्भात भारत-रोम व्यापार
(ब) भारत-कम्बोडीयातील व्यापार
(क) ताम्रलिप्ती
(ड) खोतान.

१२

S.Y.B.A.

Jan
2018

Book-Keeping and Accountancy

Con. 520-17.

OR-5931

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) Question No. 1 is compulsory.
(2) Attempt any four questions from the remaining.
(3) All questions carry equal marks.

1. Following is the Trial Balance of Dinanath & Co. as on 31st March, 2017.

20

Particulars	Debit Rs.	Credit Rs.
Mr. Dinanath's Capital		3,25,000
Stock on 1st April, 2016	44,250	—
Plant & Machinery	2,00,000	—
Purchases	4,49,200	—
Sales	—	6,53,800
Returns Inward	3,800	—
Returns Outwards	—	9,200
Mr. Dinanath's Drawings	36,000	—
Sundry Debtors	48,430	—
Sundry Creditors	—	39,420
Salaries	24,600	—
Wages	12,450	—
Insurance	3,600	—
Printing & Stationery	2,400	—
General Expenses	3,450	—
Discount	2,410	—
Loan from wife	—	25,000
Interest on above loan	2,500	—
Bad debts	2,400	—
Advertisement	3,740	—
Reserve for doubtful debts	—	1,500
Bills Receivable	9,700	—
Office Premises	2,00,000	—
Cash on hand	470	—
Bank Balance	4,520	—
	10,53,920	10,53,920

Adjustments :

- (1) Stock as on 31st March, 2017 is valued at Rs. 55,000
- (2) Depreciate Plant & Machinery at 20% per annum.
- (3) Depreciate Office Premises at 5% p.a.
- (4) Of the debtors Rs. 430 are bad.
- (5) Salaries outstanding Rs. 2,400.
- (6) Prepaid Insurance Rs. 900.
- (7) Create reserve for bad & doubtful debts at 5% on debtors.

From the above Trial Balance and the adjustment prepare Trading Profit and Loss account for the year ended 31st March, 2017 and Balance Sheet as on that date.

[TURN OVER

73

2. Journalise following transactions in the books of M/s Pravin Steels, Roha.

20

Date 2017	Transaction	Amount Rs.
April 1	Started business with cash	45,000
3	Purchased furniture for office from Wood Carver for cash	12,400
4	Opened bank account with Dena bank by depositing cash	15,000
6	Purchased goods from B. Balu at 10% trade discount	20,000
8	Sold goods for cash	7,800
10	Sundry Expenses paid	350
12	Purchased goods for cash	4,760
14	Sold goods to G Ganesh on credit	12,000
18	Paid to B. Balu	18,000
20	Paid for printing and stationery	1,250
22	Introduced further capital	15,000
24	Paid for personal expenses	2,000
25	Purchased office Stationery	360
27	Wages paid	3,420
27	Insurance premium paid	680
28	Received cheque from G Ganesh in full settlement	11,600
30	Purchased goods from Gopichand & Co.	12,000
30	Paid by cheque in full settlement to Gopichand & Co.	11,500

3. Pass Journal entries to rectify the following errors in the books of M/s Kapur Hosiery Mart. 20

- Payment of postage expenses Rs. 540 by cash was entered in bank column.
- Purchase of furniture Rs. 5,000 from Toni Moni was omitted to be recorded.
- Goods worth Rs. 450 returned by Salil were posted to Sahil A/c Dr. side as Rs. 540.
- Repairs to furniture Rs. 260 were debited to furniture account.
- Rs. 2000 received from Adit was Debited to his account as Rs. 200.
- Rs. 3000 paid as salary to Anil was debited to his personal account.
- Purchase register for the month was under cast by Rs. 18,000.
- Rs. 250 received from Rana Traders was posted to debit of their account.
- Sundry Expenses paid Rs. 180 was posted to postage A/c
- Advance paid to Mr. Vinay Rs. 500 was debited to Sujay Account.

4. M/s. Alcem industries provides you with the information regarding their Machinery A/c. 20

Date	Particulars	Rs.
1-01-2015	Opening Balance	1,60,000
1-07-2015	Purchase of New Machinery	94,000
1-07-2015	Installation Expenses	6,000
1-01-2016	Additional Machinery purchased	50,000
1-07-2016	Sold old Machine, Purchased on 1.01.014 for Rs. 50,000	20,000

Depreciation to be provided at 20% p.a. on Reducing Balance Method on 31st December every year. Prepare machinery account for the years 2015 and 2016.

5. From the following Cash Book and Pass Book of M/s Nikunji Agro, prepare bank Reconciliation statement as on 31st January, 2017. 20

Cash Book (Bank Column)

2017		Rs.	2017		Rs.
Jan. 1	To Balance b/d	25,000	Jan. 2	By Harish Associates	1,740
8	To Fenil	4,230	6	By Rent	8,000
10	To Dividend	2,500	8	By Salaries	5,400
15	To Patil & Co.	3,780	12	By Arun & Co	6,450
22	To Harsh	16,840	16	By Shah	7,880
31	To Mohini	7,590	24	By Ritika	7,560
			28	By Wages	2,500
			30	By Cash	7,000
			31	By Reeta	8,200
			31	By Balance c/d	5,210
		59,940			59,940

Bank Pass Book

2017		Debit Rs.	Credit Rs.	Dr / Cr	Balance Rs.
Jan. 1	To Balance b/d	—	—	Cr	25,000
6	To Harish Associates	1,740	—	Cr	23,260
10	To Rent	8,000	—	Cr	15,260
12	By Fenil	—	4,230	Cr	19,490
13	To Salaries	5,400	—	Cr	14,090
14	By Dividend	—	2,500	Cr	16,590
15	To Bank Charges	180	—	Cr	16,410
16	By interest on Fixed Deposit	—	3,000	Cr	19,410
18	To Arun & Co.	6,450	—	Cr	12,960
19	By Patil & Co.	—	3,780	Cr	16,740
20	To Shah	7,880	—	—	8,860
20	To Ritika	7,560	—	Cr	1,300
25	By Harsh	—	16,840	Cr	18,140
29	To Wages	2,500	—	Cr	15,640
29	To Cash	7,000	—	Cr	8,640
31	To Club Subscription	200	—	Cr	8,440

75

6. From the following information of M/s Nichrom Industries prepare Ttriple Column Cash Book for the month of August, 2016. 20

Date 2016	Transaction	Rs.
August 01	Cash Balance	9,490
	Bank Balance	16,840
04	Cash Sales at 20% Trade Discount	16,000
06	Paid to Sunvelle by cheque in full settlement of Rs. 8,000	7,400
09	Paid Salary to Mihir for the month of July, 2016	8,000
12	Paid by cheque for purchase of furniture	4,000
15	Cash purchases	8,600
18	Issued Cheque to M/s Payal Associates in full settlement of Rs. 4,000	3,700
21	Paid for Office Expenses	1,240
24	Cash taken for personal expenses	4,000
27	Cash deposited in to Bank	6,000

7. Prepare analytical Petty Cash Book of M/s. Sahani Electricals. 20

Date 2016	Transaction	Rs.
June 01	Received from main cashier	9,000
3	Paid for carraige	470
8	Paid advance to salesman, Mr. Anurag	1,500
11	Paid conveyance expenses to staff	350
15	Paid conveyance expenses to Accountant	350
19	Paid mobile phone bill	860
21	Paid for sundry expenses	465
23	Paid for internet	600
24	Paid for carriage inwards	260
27	Paid for cleaning of office	435
28	Purchased postage	395
29	Purchased stationery for office use	235
30	Paid tea coffee expenses	720

8. Write short notes on (any four) :— 20
- Petty Cash Book
 - Journal Proper
 - Importance of rectification of errors
 - Debit Note and Credit Note
 - Give 5 Examples of nomial accounts.

S. Y. B. A.

Jan
2018

Con. 521-17.

Mass communication

OR-5548

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) Attempt **all** questions.
(2) All questions carry **equal** marks.

1. (a) What is Mass Communication ? Explain the scope and objectives of Mass Communication as a discipline.

OR

(b) Define Mass Communication. Discuss the role of Mass Communication in Indian Society.

2. (a) What is Journalism ? What functions are newspapers expected to perform in a Modern Society ?

OR

(b) Write a detailed note on the functions of editor of a newspaper.

3. (a) Mass Media perform an important role in our Social and Cultural life. Do you agree ? Discuss.

OR

(b) What is Film Censorship ? Give examples of some recent films which have been censored.

4. (a) Write in detail about the portrayal of women in our society through advertisements in Indian Media.

OR

(b) What is the influence of Mass Media on public opinion ? Give examples.

5. Write a note on the role of media in promoting literacy and creating political awareness.

OR

Write notes on any **two** of the following :—

- Code of conduct for Journalists.
- Representation of women in the T.V. Serials.
- Folk Media.
- Investigative Journalism.
- Folk Culture of Maharashtra.

77

[TURN OVER

Con. 521-OR-5548-17.

2

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

सूचना : (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१.(अ) 'जन संज्ञापन' म्हणजे काय ? त्याचे पाठ्यविषय उद्दिष्टे व व्याप्ती स्पष्ट करा.

किंवा

(ब) 'जन संज्ञापन'ची व्याख्या सांगा. भारतीय समाजात त्याची भूमिका चर्चा.

२.(अ) 'पत्रकारिता' म्हणजे काय ते सांगून वर्तमानपत्राचे कार्य कसे चालते ते सांगा. आधुनिक समाजात त्याची आवश्यकता कशी आहे ?

किंवा

(ब) वृत्तपत्राच्या संपादकांच्या कार्यावर सविस्तर टिप्पणी लिहा.

३.(अ) आपल्या सामाजिक आणि सांस्कृतिक जीवनात जनमाध्यमे महत्त्वाची भूमिका पार पाडतात. आपण या विधानाशी सहमत आहात का ? चर्चा करा.

किंवा

(ब) चित्रपट नियंत्रक म्हणजे का ? नियंत्रण लागू झालेल्या काही चित्रपटांची नावे लिहा.

४.(अ) आजच्या जाहिरातीमध्ये आपल्या समाजात स्त्रीचे खरे स्वरूप दाखविले जाते का, सविस्तरपणे लिहा.

किंवा

(ब) जनमाध्यमे जनमतांवर कसा परिणाम करीत असतात ? सोदाहरण लिहा.

५.(अ) साक्षरता प्रसार आणि राजकीय जागरूकता करण्यात माध्यमांची भूमिका यावर माहिती लिहा.

किंवा

कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा :--

- (अ) पत्रकारांसाठी आचारसंहिता.
- (ब) दूरचित्रवाणीवरील मालिकेत स्त्रियांचे दर्शन.
- (क) लोकमाध्यम.
- (ड) अन्वेषणात्मक पत्रकारिता.
- (इ) महाराष्ट्रातील लोकसंस्कृती.